

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Quid in eo contineatur sequens pagina indicabit

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

M.DC.XLVI., 1646

Epitome seu excerpta ex libris Controversiarum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1509](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1509)

CANDIDO LECTORI.

NON vni Herculi cum hydra Lerna pullulanti-
bus capitibus res fuit. nam & mihi domitu to-
mendarum monstris alteram aciem obijci video.
Librorum enim huius Epitoma quinque, Primus,
secundus, septimus, nonus, & decimus (sequor enim Frobe-
nianam & Gryphianam, primasque editiones, nuperi illi
& interpolatis longè meliores, quod à scriptorum librorum fi-
de propius absint) Excepta quadam continent ex quinque
libris Controuersiarum Seneca, ab aliquo Eloquentia studio-
so collecta. Reliqui verò Libri, Tertius, quartus, quintus,
sexus, & octauus, singulares sunt: integra enim qua erant,
temporis iniuria interciderunt: quod compendii illis vel po-
tius dispendii, acceptum serimus. Perdifficilis itaque, am-
issis fontibus, de riuis coniectatio. Tamen & hic quadam
ἐπιτομή, ne quid ad operis totius editionem omisisse videret
adnotauit. Aliorum verò quinque librorum ubiores emen-
dationes Controuersis, sua quaque loco, inſperſa ſunt: quod
ex comparatione mutuam operam praestiterint: cùm hic qua-
dam, nonnulla illic rectius legerentur, & non ad oram libri,
sed in calcem, varias lectiones in Senecam Rhetorem de vet-
libris conieci. In Epitome verò emendanda antiquissimam u-
sus codice Ant. Augustini egregij Praesulis, & omni doctrina
genere ita serpoliti, ut paucos ei comparem, antepozam ne-
minem. Suppeditabit & Ferdinandus Pintianus quadam, si
vacat cum his committere: Suggestet quoque non pauca,
quem nunc primum trans Pyrenaeos adferimus, Io. Petreius
Toletanus, ex cuius Scholiis optima quaque seposita, Emen-
dationeſque (à quibus ipse, ut meris coniecturis, sepenume-
ro inuitus vi veritatis, coactus sum recedere) exſcripsi. Ve-
rum de his eruditos omnes, quibus non prauudico, ex aequo &
bono existimatuſ confido. Vale.

INDEX

INDEX EPITOMAE
OPINIO

I. Lactantius
II. Petrus
III. Abilianus
IV. Strabo
V. Pater
VI. Damaſcus
VII. Flavianus
VIII. Olympiodorus
IX. Crisostomus

L. Petrus à
II. Metellus
III. Petrus
IV. Arma
V. Priscus
VI. Indig
VII. Tyran
VIII. Pater

I. Lactantius
II. Geneſis
III. Fran
IV. Damaſcus
V. Eraſm
VI. Lactantius
VII. Theodorus
VIII. Tyran

Indig

I. Claudi
II. Epi

INDEX EPITOMÆ LIBRORVM

QVINQVE CONTROVERSIARUM
quæ intercederunt.

L I B. I I I.

- I. *Luxuriosus à sodalibus excœcatus.*
- II. *Parricida equis sententiis absolutus.*
- III. *Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.*
- IV. *Servatus à filio.*
- V. *Pater raptam continens.*
- VI. *Domus cum tyranno incensa.*
- VII. *Venenum datum filio furenti.*
- VIII. *Olynthius pater reus concursus.*
- IX. *Crux serui venenum agro domino negantis.*

L I B. I V.

- I. *Pater à sepulchro à luxurioso raptus.*
- II. *Metellus cœcatus.*
- III. *Patre exule filia raptâ.*
- IV. *Armis sepulcri victor.*
- V. *Pruiignus medicus.*
- VI. *Indiscreti, filius & pruiignus.*
- VII. *Tyrannicida, & adulter tyranni.*
- VIII. *Patronus operas remissas repetens.*

L I B. V.

Præfatione laudatur Cassius Severus.

- I. *Laqueus incisus.*
- II. *Gener diuitis inimici.*
- III. *Fratres pancratiasta.*
- IV. *Damnatus parricidij alligans fratrem.*
- V. *Exusta domus cum arbore.*
- VI. *Raptus in veste muliebri.*
- VII. *Trecenti ab imperatore recepti.*
- VIII. *Tyrannus post abolitionem candidatus.*

L I B. V I.

Præfatio de Asinio Pollione, & Asinio Gallo
cuius filio, & de Haterio.

- I. *Chirographum cum abdicato.*
- II. *Exul pater fundo prohibitus.*

- III. Mater nothi, lecta pro parte.
 IV. Potio ex parte mortifera.
 V. Iphicrates reus.
 VI. Adultera venesica.
 VII. Demens qui filio cessit uxorem.
 VIII. Versus virginis Vestalis.

LIB. VIII.

- I. Orba post laqueum sacrilega.
 II. Phidias amissis manibus.
 III. Infamis in iurum.
 IV. Homicida sui.
 V. Fortis nolens ad patrem fortem redire.
 VI. Pater naufragus diuitis socer.

EPITOME SEV
 EXCERPTA EX LIBRIS
 CONTROVERSIARVM M. ANNÆI
 SENECE, QUÆ HACTENVS L. ANNÆO
 Senecæ Declamationum titulo
 adscripta sunt.

EX LIB. I. CONTROVERSIARVM.

DECLAMATIO I.

Patrius abdicans.

DEX LIBERI PARENTES ALANT, AVT VINCIANTVR. Thema. Duo fratres inter se dissidebant: alteri filius erat. Patrius in egestatem incidit. Patre vetante adolescens illum aluit, ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus à patruo est. Patrius accepta hereditate, locuples factus est. Egere cepit pater, vetante patruo aluit illum adolescens. Abdicatur. C. D.

Contt. i. lib. i.

DECLAMATIO. Eo iam perductus erat, vt omnem spem vltimorum alimentorum in ea sola domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ipse, inquit, me ali vetuit.

I mira-

Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas. Omnis instabilis & incerta felicitas est. Quis crederet iacentem super crepidinem Marium, aut fuisse consulem, aut futurum? Quid non timendum felicibus putas? Quid desperandum infelicibus? Ne circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. Non sum hospes grauis. Vnum senem aduoco. Hoc tibi vitio placui pater. Perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia. Iactatus inter duos patres, vtriusque filius, semper tamen felicioris abdicatus. Illud tamen pater deos testor, diuitem te relinquo. Circumbo tecum pater aliena limina. Ostendam omnibus, & me qui alimenta dedi, & te qui negasti: Abdicari non possum ob id quod feci, lege cogente. Quid si flere me vetes, cum vidi hominem calamitosum? Non sunt affectus nostri in nostra potestate. Quædam iura non scripta, sed scriptis omnibus certiora sunt.

PARS ALTERA. Crescere ex mea proposuit inuidia homo, qui se melius iactare potest, quam defendere. Iustus meus metus, ne heredem ingratum scribam, inimicum relinquam. Etiam si tu non odisti eum, qui fecit mihi iniuriam: ego odi illum, qui fecit tibi. Desinit esse filius: qui non tantum à patre abdicatus, sed ab alio adoptatus est. Audite quam valde eguerim. Fratrem rogavi. Quis es tu, qui de facto patrum feras sententiam? Ad te arbitrium odii nostra non mittimus. Iudices deos habemus.

EXTRA. ALPIVS FLAVVS prætextatus apud Cestium controuersias declamabat. Semper autem commendabat eloquentiam eius aliqua res extra eloquentiam. In puero eloquentiæ lenocinium erat ingenii ætas.

DECLAMATIO II.

Sacerdos prostituta.

LEX SACERDOS CASTA E CASTIS, PVRA E PVRISSIT. Thema. *Quadam virgo à piratis capta venit. Empta à lenone, & prostituta est. Venientes ad se exorabat stipem. Militem qui ad se venerat, cum exorare non posset, tumultancem & vim inferre volentem occidit. Accusata absoluta, & remissa ad suos est. Petit sacerdotium. Contradicitur.*

Contr. 2. lib. 1.

DECLAMATIO. Sacerdos vestra adhuc in lupanari

viueret, nisi hominem occidisset. Quo mihi sacerdotem, cuius precaria castitas est? id enim deerat, vt eas templa recipiant, quas aut carcer, aut lupanar eiecit. Indignam te sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. Fortuna, inquit, pati coegit, & misereri debent omnes mei. At nos non facimus miserandas sacerdotes. Nec est apud nos maximus honor vltimorum malorum solatium. Ita domi custodita est, vt rapti possent: ita curæ fuit suis, vt raptæ non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, vt lenoni venderent: sic emit leno, vt prostitueret: sic venientes deprecata est, vt ferro opus esset. Mouet me respectus omnium virginum, si in ciuitate nulla inueniri poterit, nec meretrice castior, nec homicida purior. Nulla est satis pudica, de qua queritur, Omnes, inquit, exorauit. Si quis dubitat an meretrix esset, audiat quàm blanda sit. Putemus tres sacerdotium pepercere, vnã quæ capta sit: alteram quæ prostituerit: tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus nego.

PARS ALTERA. Voluerunt Dijs esse miraculo in captiua libertatem, in prostituta pudicitiam, in homicida innocentiam. Narrent sanè omnes tanquam ad prostitutam venisse, dum tanquam à sacerdote discesserint: quàm pudica sit, miles ostendit: quàm innocens, iudex: quàm felix, reditus. Inter tot pericula dij non seruassent, nisi sibi seruaturi fuissent. Totum populus ad seruandam pudicitiam contulit, quicquid ad violandam attulerat. Dicat diis pudicitiam, quibus debet.

EXTRA. Longe recedendum est ab omni obscenitate & verborum & sensuum. Quædam satius est, causæ detrimento tacere, quàm verecundiæ dicere.

DECLAMATIO III.

Incesta de saxo.

LEX INCESTA DE SAXO DEICIATUR. Thema. *Incesti damnata antequam deiceretur, Vestam inuocauit. deiecta vixit. Repetitur ad penam. Contradicitur.*

Contr. 5. lib. 1.

DECLAMATIO. Id enim deerat, vt modestior in saxo esset quàm in sacrario fuerat. Dubitari non potest, quin vsq; deicienda sit, donec efficiatur propter quod deiecta est. Patrocinium suum putat pereundi infelicitatem. Quid tibi

tibi importuna mulier imprecer? vifi vt ne bis quidem deiecta pereas. Exponam cum quo stuprum, vel quando commiserit. Quia probaui ista, damnastis. Non putas legem cauisse vt perires, quæ cauit quemadmodum perires? Male de diis existimas, si sacerdoti suæ tam sero succurrant. Ita dii maluerunt absoluere damnatam, quam sacerdotem.

PARS ALTERA. Damnata deiecta est, absoluta descendit. Putares puellam non deiici, sed demitti. Lex sacerdotem non ad saxum vsque differret, nisi sententiam deorum expectaret. Erat altitudo montis etiam securè despicientibus horrenda.

DECLAMATIO IV.

Fortis sine manibus.

LEX ADULTERVM CVM ADULTERA QVI DEPREHENDERIT, DV M VTRVMQVE CORPVS INTERFI CIAT, SINE FRAUDE SIT. LICEAT ADULTERIVM IN MATRE ET FILIA VINDICARE. Thema. *Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum uxore, de qua filium adolescentem habebat. imperauit filio, vt occideret. Non occidit. Adulter effugit. Abdicat filium. C. D.*

Contr. 4. lib. 1.

DECLAMATIO. Solus ego ex omnibus maritis nec dimisi adulteros, nec occidi. Quis non putet aut me sine filio fuisse, aut filium sine manibus? Conceptus est iste, ex quo? sciemus, cum adulteros deprehendero. Tunc primum sensi me manus perdidisse. In bello meas, domi etiam filij manus perdidit. Tam frustra ad filium quam ad gladium cucurri. In bella non venit, & ante patriæ quàm patri negauit manus. Vsque eo pugnavit pro vobis vt pro se non posset. Adolescens quos dimisisti sequere. Non potui, inquit, matrem occidere. Quo sis exculatior, adice, & patrem.

PARS ALTERA. Alterum putauit patricidium, matrem coram patre occidere. Non semper scelera nostri sunt iuris. Atroces quoque animos misericors natura debilitat. In tam inopinati flagitij spectaculo, toto corpore stupui. Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia, priusquam

in me reuenteret, exierunt. Maius erat scelus quod impetabas, quàm quod depredenderas si quid exegeris maius viribus meis dicam. Ignosce, non possum. Ignoscit filio pater, nauigationem recusanti si non ferat mare: ignoscit non sequenti castra, si non potest, quamuis ipse pater militaris sit. Ipsam legem recita. **LICEAT ET MARITO, LICEAT ET FILIO.** Quare tam multos nominat, nisi quia aliquos putat esse, qui non possunt? Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium stupentem.

DECLAMATIO V.

Raptor duarum.

LEX RAPTA, RAPTORIS AVT MORTEM, AVT IN-
DOTATAS NVPTIAS OPTET. *Vna nocte quidem rap-
puit duas. Altera mortem optat, altera nuptias.*

Contr. 5. lib. 1.

DECLAMATIO. Stupro accusatur, stupro defenditur, Cum altera rapta litigat, alteram aduocat. Vindicate patres. Fortior publicæ disciplinæ seueritas surgat, iam binæ rapiuntur. Coit populus, velut publico metu territus, vix credens duos fuisse raptoreꝝ. Alteram iniuriæ rapuit, alteram patrocinio. Perieras iam raptor, ni bis petiꝛe meruisses. Si te ante rapuisset, & nuptias optasses, deinde hanc vitiaſſet antequam nuberes, negares illum, iubente rapta, debere mori? Nihil amplius raptori præſtare potes, quàm ne lege tua pereat. Contra alienam legem nullum ius habes. Tu raptori præſtas, vt illum ipſa non occidas. Non potes præſtare, ne quis occidat.

PARS ALTERA. Inter pares ſententias mitior vincat, Refer Virginiam, dic Lucretiam. Plures tamen Sabinæ ſunt. Contumelioſum mihi erit, te dignam videri, in cuius honorem homo occidatur: me dignam non videri, in cuius honorem ſeruetur.

DECLAMATIO VI.

Archipiratæ filia.

CAPTVS à piratis ſcripſi de redemptione. non redimeba-
tur. Archipiratæ filia eum iurare coegit, vt duceret uxorem, ſi dimiſſus eſſet. iurauit. Relicto patre ſecuta eſt ad
leſcen-

*rescentem duxit illam. Orba incidit. Pater imperat, ut archi-
pirata filiam dimittat, & orbam ducat. nolentem abdicat.*

Contr. 6. lib. 1.

DECLAMATIO. Bonæ spei vxor, bonæ spei nurus, quæ
vel amare potest captiuum, vel odisse patrem. In carcere,
inquit, ac tenebris iacebam. Narras, obsecro, soceri benefi-
cia, puella non misericordia mota est, sed libidine.

PARS ALTERA. Eo me loco non deseruit, in quem &
pater venire timuit. Vidisses membra vinculis pressa,
macie retractos introrsus oculos, attritas cathenis & inptiles
manus: talem quis amare, nisi misericors, potest? In tot
Consulatibus Marius nihil habet clarius quàm se aucto-
rem. Pompeium, si hæreditariæ extulissent imagines, ne-
mo Magnum dixisset. Seruium regem tulit Roma. Quid
tibi videntur illi rapti ab aratro, qui paupertate sua beatam
fecere rempublicam? Non possumus vna felices esse: quod
solemus, vna infelices erimus.

DECLAMATIO VII.

A piratis tyrannicida dimissus.

LEX. LIBERI PARENTES ALANT, AVT VINCIAN-
TVR. *Quidam alterum fratrem tyrannum, alterum in
adulterio deprehensum, deprecante patre, interfecit. A piratis
captus scripsit patri de redemptione. Pater piratis epistolam
misi, si præcidissent ei manus, duplam pecuniam se daturum.
Pirata illum dimiserunt. Pater in egestatem incidit, petit ali-
menta. Nequantem vult in vincula ducere. C. D.*

Contr. 7. lib. 1.

DECLAMATIO. *Si præcideritis. Si irasceris, potius scribe:
Si occideritis. Tyrannicida exitum tyranni rogo. non timco,
ne quas manus piratæ soluerunt, iudices alligent. Pro a-
dultero filio rogas. Querit nunc quomodo tyranni fiant.
Duplam dabo. Apparet, pro vnico filio rogat. Duplam dabo:
alteram pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus præci-
deritis. Hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Etiamnum
manus meas petis? Nega tuam esse epistolam, & habes ar-
gumentum. dic: ego rogare etiam pro adultero soleo. Remi-
serunt me Reip. cum manibus, patri cum epistolis. Hoc no-
stro seculo ad fabulas deerat, vt narraretur aliquis solutus*

a piratis, alligatus à patre. Eius crudelitatis emptor, cuius nec pirata venditor. *Duplam dabo.* Quid necesse est? potui vilius solui. *Vi praevidatis manus.* Obstupere praedones, & Indica, inquit, patri, non omnia piratas vendere. Qualem optem patrem, nescio. Diues debilitat, egens alligat. Neutrum manibus meis expedit. Vbi est patrimonium tuum; quo tyrannos instruis, quos adulteros facis?

PARS ALTERA. Susceptoria prodigia, inter me, & se furentia. Vnum, qui posset patriam opprimere: alium, qui fratrem violare: alium, qui patrem. Lex hæc scripta est pro malis patribus. Nam boni etiam sine lege aluntur. Sciebam piratas non facturos, nisi pecuniam accepissent: & si sperassent, utique præcidissent. Non ira illa patris, sed calliditas fuit. Vnde redimerem, non habebam. Rogare in tam avara ciuitate neminem poteram, in qua nec filij quidem patres alunt. vsus consilio sum, sciens piratas non crudeles, sed auaros. feci ut desperarent, quò posses redimi. An prudenter cogitauerim, nescio. interim feliciter cogitavi. Exclusa mens est, ex quo vidi vnum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in, parricidio. Relictus solus ex his senex.

EXTRA. Hic color approbandus est impetu. Magna enim vi opus est, ut aliquis accusando se mirabilem faciat. SPARSVM memini hominem inter scholasticos insanum, inter sanos scholasticum.

DECLAMATIO VIII. Ter fortis.

LEX. QUI TER FORTITER FECERIT MILITIA VACET. *Ter pater fortem in acie, quarto volentem exire retinet, nolentem abdicat.*

Contr. 8. lib. 1.

DECLAMATIO. Quod patriæ superest, patri vindico. O me, filio pugnante, lassum. Iam pro te nescio quid etiam lex timet. Miraris, si quod legi satis est, patri nimis est. Causa mihi abdicandi est, ne sine filio viam. Abdicatio mea in potestate abdicati est. Optimus virtutis finis est, antequam deficijs desinere. Lex quoque ter viro forti aut diffidit, aut consulit.

PARS ALTERA. Certè abdicatis pugnare licet. Pudet me, ter victi militanti. Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Quicquid honoris nomine datur, in vtramque partem li-

cet. Alioquin desinit præmium esse, cui necessitas iniungitur. Otium imperas animo non otioso. Tumultus exortus est. In me omnium civium diriguntur oculi: & adhuc, verum dicendum est, nihil mihi patria debet. Nunquam pugnavi, nisi coactus. Adhuc militia mea legis munus est. Athenienses abdicato vicerunt duce. Quantum interest! Ille abdicacionem virtute deleuit, ego merui.

EX LIBRO SECVNDO CONTROVERSIARVM.

DECLAMATIO I.

Adoptandus post tres abdicatos.

DIVES tres filios abdicavit, petiit à paupere unicum in adoptionem. Pauper dare vult: nolentem ire abdicat. Contradicitur.

Contr. i. lib 2.

DECLAMATIO. Nunquam futurum putavi, vt aut pater meus liberos odisset, aut dives concupisceret. Dii dubitavi, ille amicum tentaret, an hic filium. Ita nos pauperes sumus, qui habemus quod diuites rogent? Si immerito abdicavit, odi patrem, tot eiicientem innocentes: si merito, odi domum tot facientem innocentes. Amo æquè paupertatem ac patrem: vtrique assueui. Non tibi per multos sulca liberos domus est: quanquam nec sic quidem debuisti dare. Tutior aduersus fortunam est, cui aliquid post damnum superest. Abdico, inquit, apparet, vnde venias. Vna inter nos disputatio est: iste me dignum putat beato patre, ego me meo. Diuitem, inquit, esse te volo. O me abdicandum, si talem patrem relinquo, Quid me videri velim, nescio. Innocentem? sed abdicor: nocentem? sed adoptor. Non vt in ceteris abdicacionibus, in mea potestate est non abdicari. Perditurus sum patrem, si abdicor: perditurus sum, si non abdicor. Quid interest, vtrum euicijar, an transferat? Et si parendum in omnibus patri, in

eo non parendum, quo efficitur, ne pater sit. Graue est, carere vnico: grauius eo, quem alius concupiscit. Non delectant ignoti seruorum domino greges, nec sonantia laxi ruris ergastula. patrem gratis amo. Necessè est vt timeam infelicem liberis domum. Non potest inuenire reconciliationis aptius tempus. diues filios quarit.

PARS ALTERA. Magnum, & hoc inter cetera paupertatis incommoda est, quod abdicationem filius non timet. Senatorium gradum census adscendit. Census equitem Romanum à plebe fecernit. Census in castris ordinem promouet. Census iudex in foro legitur. Facilius est paupertatem laudare, quàm ferre. Si emendati, inquit, fuerint liberi mei, habebò hunc cum illis. si perseverauerint, habebò pro illis.

EXTRA. Aridi neclamatores fidelius quos propofuerint colores tuentur. non enim alicuius sententiæ dulcedo subrepat, nullum schema sollicitat. Sic quæ malam faciem habent, sæpe pudicæ sunt: non animus illis deest, sed corruptor. GALLVS VIBIVS fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quàm postea infantiæ. Cui hoc accidisse vni scio, vt ad insaniam non casu caderet, sed iudicio perueniret. Nam dum insanos imitatur, dum lenocinium ingenij furorem putat, quod simulabat, ad verum rededit. ORHO IUNIVS pater edidit quatuor libros colorum, quos bellè Gallio noster Antiphontis libros vocat: tantum in illis somniorum est. SYRIACVS contra Maximum Stertinium, à quo premebatur, cum comes eius fuisset, dixit: Per annos quindecim in officio tuo fui, dic quid peccauerim? Sed hæc est consuetudo vestra, iniuriam vocatis finem seruitutis.

DECLAMATIO II.

Iusiurandum mariti & vxoris.

VIR & vxor iurauerunt, vt si quid alteri accidisset, alter moreretur. Vir peregrè profectus est, misit nuncium vxori, qui diceret se decessisse. Vxor se precipitavit. Recreata, iubetur à patre virum relinquere. non vult. abdicatur. C. D.

Contr. 2. lib. 2.

DECLAMATIO. Dii immortales, qua debetis prudentia humanum genus regitis: effecistis vt illud non periculum amanti esset, sed experimentum. Hos diuidere vult Iocur, quos nec mors quidem diuidet. Moriar, inquit: habeo & causam, & exemplum. Quædam se maritorum rogis ardentibus miscuerunt: quædam anima redemerunt multorum suorum salutem, sollicitudine breui. Inter has puella viua numeratur. Assidue contentiones erant: Sine te vivere non possum. imo ego sine te. qui certantium exitus esse solet: iurauimus. Hic animus sine dubio iurantium fuit, vt viuere non diducerentur: cum illud quoque caueriat, ne morte diuiderentur.

PARS ALTERA. Non possum, inquit, relinquere virum. Quid non potest, quæ mori potest? Pæne dum falsæ mortis nuncium misit, veræ recepit. Potes sine viro pati. peregrinationem eius tulisti. Iureiurando iam liberata es casu proximo.

EXTRA. OVIDIUS NASO apud Arellium Fuscum magistrum suum, hanc controuersiam declamauit. Nam Latronis admirator erat. Latro in præfatione quadam dixit: Non vides, vt immota fax torpescat, & ignes exagitata restituat. Mollit viros otium, ferrum situ rubiginem ducit. Naso dixit:

*Vidi ego iactatus mota face crescere flammam,
Et rursus nullo concutiente mori.*

Hic autem dixit: Quicquid laboris est, in hoc est, vt vxorem à viro, & virum ab vxore diligi concedas. Necessè est deinde, vt iurare promittas, si amare permiseris. Eiusdem, Pauca nosti, pater, crimina: & litigauimus aliquando, & cecidimus: & fortasse, quòd non putas, peierauimus. Rogatus aliquando ab amicis suis, vt tolleret tres versus: petiuit inuicem, vt tres exciperet, in quos nihil illis liceret. Conscripterant illi quos tolli vellent, secreto: hic, quos tutos esse vellent. In vtrisque codicillis iidem versus erant: ex quibus primum fuisse narrabat Albinouanus Pedit, qui inter arbitros fuit,

*Semibouemq; virum, semiuirumq; bouem. Secundum,
Et gelidum Borean, e gelidumq; Notum.*

Ex quo apparet, summi ingenij viro non iudicium defuisse ad compescendam licentiam carminum suorum, sed

animum. Aiebat interim decentiorem esse faciem, in qua aliquis n̄uus esset.

DECLAMATIO III.

Raptor patrem non exorans.

LEX. RAPTOR NISI ET SVVM ET RAPTA PATREM INTRA TRICESIMVM DIEM EXORAVERIT, PEREAT. Raptor rapta patrem exoravit, suum non exorat. Reum facit dementia. C. D.

Contr. 3. lib. 2.

DECLAMATIO. Quid contremiscis senectus? Quid lingua trepidas? Quid obtorpuistis oculi? Nondum est tricesimus dies. Ne tristiore quidem vultu expugnatam filiae pudicitiam tulit. Nimis cito exoratus est. Ne omnia vitia eius ab adolescentia repetam, virginem rapuit, patrem accusat. Hoc intra triginta dies. Putas me accusatori permisurum, quod filio negavi? Miraris dubitare patrem? Lex ipsa inter mortem & nuptias dubia est. Semper enim sibi omnia licere credidit: nihil me vquam rogavit. Ignovit, inquit. ita aliquis ante me rogatus est? Demens sum. Vides: nimirum turpiter viuo. Legem ignoro, dies tuos non numero. Demens, inquis, es. Potest aliquis ignoscere, sic roganti? Deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis. Me miserum, quam p̄ne promisi! O me miserum quod tantum triginta diebus irasci possum! Quid mirum, si citius illum exorasti? facilius est donare iniuriam, quam crimen. Procede in medium senex, cuius misericordia crudelis sum. Iam, inquit, angustum tempus est, & tibi valeat accusare? Sic aliquis exorat? sic deprecatur? Apparet te nunc primum rogare. Quid enim tanquam demens egi? Non sum exoratus: nondum transiit tempus, etiamnum exorari possum. Quam iniquum est, nondum esse me nocentem, & iam reum.

PARS ALTERA. Me miserum, pater. ir̄e tuae detractum est nihil, tempori autem multum. Infelicior sum, quam si neutrum exorassetem. Si servaturus es filium, iam tempus

tempus fuit : si occisurus, iam tempus est. Prior rogatus est, qui magis timebatur.

DECLAMATIO IV.

Nepos ex meretrice susceptus.

ABDICAVIT quidem filium. Abdicatus se contulit ad meretricem, & ex ea sustulit filium. ager ad patrem misit. cum venisset, commendavit ei filium, & decessit. Pater post mortem illius in adoptionem recepit nepotem. Accusatur ab altero filio dementia. C. D.

Contr. 4. lib. 2.

DECLAMATIO. Dementia in me noni generis arguitur : sanus eram, si non agnoscerem meos. Expectabam, ut aliquis pro abdicato rogaret. Nemo audebat propinquorum, fratre cessante. Deficientis spiritus in aduētum meum sustinebatur. Intraui iam cadentes oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit. In sinu meo & filium, & animam deposuit. Nunciatum est mihi, in ultimis esse filium : nec hoc à fratre.

PARS ALTERA. Pater istius incertus est. bene cum ipso ageretur, si & mater. Incidit in meretricem, inter cetera malam & fœcundam. Mulier, nescio, aduersus patrem iniuriosior sis, quòd abstulisti illi hæredem, an quod dedisti. Adoptavit eius filium, propter quam eiecerat suum.

DECLAMATIO V.

Torta à tyranno pro marito.

TORTA à tyranno uxor nunquid de viri tyrannicidio sciret, perseveravit negare, postea maritus eius tyrannum occidit. intra quinquennium non parientem, sterilitatis nomine dimisit. Agit illa ingrati.

Contr. 5. lib. 1.

DECLAMATIO. Eas nuptias tyrannicidium didu-

xit, quas non diduxit tyrannus. Trahebantur matronæ rapiebantur virgines: nullæ tunc videbantur feliciores, quàm quæ liberos non habebant. Suspiciatus est hunc tyrannus de tyrannicidio cogitare, siue isti aliquid excidit, siue non bene tegit vultus magna consilia; tamen de vxoris garrulitate queri non potest, cum sciat quemadmodum taceat. Imposita in eculeum, sapius ad absentem virum respexit, quàm ad præsentem tyrannum. Explicatur totus aduersus infelicem foeminam tyrannicæ crudelitatis apparatus: & illa instrumenta, virorum quoque animos ipso visu frangentia, ad excutiendam muliebris pectoris scientiam proponuntur: Verberibus corpus abrumpitur. Nescio Respublica, an tibi liberos ista mulier datura sit: tyrannicidam dedit. Miratus, si transit quinquennium inter vxorem tortam & virum occupatum? Scissum corpus flagellis, igne adustum, tormentisque conuulsum? Ignoscetis puo mulieri, si dixerò, Fessa est. Quid tyrannicidio gloriaris? Facilius est tyrannum occidere, quàm sustinere. Verbera, laminae, eculci, quicquid antiqua sæuitia inuenerat, quicquid adiecerat noua, quid amplius dicam? & tyrannus torquebat, cum de tyrannicidio quareret. Num ptemit censum onerosa sumptibus, & (vt seculi mos est) in deterius luxu fluente muliebris ambitio certamine mutuo, vsque in publica damna priuatis insanit? Nunquid gemmas & ex alieno litore petitos lapillos? Expecta, potest parere. Non respondet ad certam diem foecunditas. Sui iuris rerum natura est. Vtrum puras tuum mirandum esse tyrannicidium, an huius silentium?

PARS ALTERA. Ego torta suam, merito obiceres, nisi te vindicasset: etiam si scisti de tyrannicidio viri, nec indicasti, non est beneficium, scelus non facere. Deinde nec scisti. non enim tibi indicauit. Nec tam magnum consilium, virilibus quoque animis graue, commisi muliebri garrulitati: quæ id solum potest tacere quod nescit. Quo tempore vxor torta est, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: postea cogitauit. Et hæc ipsa mihi cogitandi causa fuit, vxoris vltio. Si quod audierat tacuit, non beneficium est, sed fides.

EXTRA. L. VINITIVS, quo nemo ciuis Romanus in agendis causis præsentius habuit ingenium. Quicquid longa

longa cogitatio illi præstatura erat, prima intentio animi dabat. Ex tempore causas agebat: sed non desiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit diuus Augustus: L. Vinitius ingenium in numerato habet.

DECLAMATIO VI.

Pater & filius luxuriosi.

QUIDAM luxuriante filio luxuriari cœpit. Accusatur à filio dementia. C. D.

Contr. 6. lib. 2.

DECLAMATIO. Accusator meus intra se contrarios habet affectus. Cupit reum damnari, crimen absolui. Sed tu senex, inquit, hoc dicis: luxuria tua serius cœpit, citius desinet. Quidam summum bonum dixerunt voluptatem. Nihil est mihi opus præcipientibus. Habeo exemplum. Ostendi tibi luxuriam, quam in te non videbas. Ebrietatem patri obiicit ebrius.

PARS ALTERA. Adolescens luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit? Nemo vitia quia odit, imitatur. Quis imperator ob hoc de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? Non coercet vitia, qui prouocat. Meam luxuriam patri imputabo. Non sub seuera fui disciplina, non sub bene instituta domus lege, quæ posset adolescentis formare mores, & à vitiis ætatis abducere. Quodammodo ad luxuriam à patre præmissus sum. Madent cani unguento, & comestator senex nulli nimis luxuriosus, sed parum sanus videtur.

DECLAMATIO VII.

Peregrinus negotiator.

QUIDAM cum haberet formosam uxorem, peregrinè profectus est. In viciniâ mulieris peregrinus mercator migravit: rer illam appellauit de stupro, adiectis pretiis. Negauit illi. Decessit negotiator, testamento omnibus bonis eam reliquit.

redem: & adiecit elogium, *QVIA PVDICAM COMPERI*.
Adit hereditatem. redit maritus: accusat adulterij uxorem
ex suspitione.

Controv. 7. lib. 2.

DECLAMATIO. Scram querelam detulit. Non accuso
 adulteram, nisi diuitem factam. Post tantos impudicitiae
 quaestus, si tacere possum, confitendum habeo, hac me cau-
 sa abfuisse. Tempus est de vxore marito credi. Ferat ma-
 trona oculos iacentes in terram: & aduersus officiosum sa-
 lutatorem, inhumana potius quam verecunda sit: longè
 ante suam impudicitiam ore, quam verbo neget. Nemo
 fortiter negantem iterum rogabit. Omnium bonorum he-
 res sola esto, quia corrumpi non potuisti, quia tam felici-
 ter pudicitiam custodisti. Tace paulisper nomen auctoris.
 Nunquam non testamentum viri creditur? Adeone iam
 omnis patientia seculi nostri abiit, vt aduersus querimo-
 niam viri, alieno teste defendatur vxor? Muliebrum vi-
 tiorum fundamentum auaritia est. Quae potest non time-
 re opinionem adulterij, potest non timere adulterium. Ex
 omni tupe conchylium trahitur, quo vestis cruentetur. In-
 felices ancillarum greges laborant, vt adultera tenui veste
 perspicua sit, eo nihil in corpore vxoris suae plus maritus,
 quam quilibet alienus peregrinusque agnouerit. Frustra
 testimabo esse indicia, si tantum qui rogat, comperit pudic-
 cam. Omnes te impudicam loquuntur, pudicam tantum
 vnus, & peregrinus. cui plus laudator quam accusator no-
 cet. Vxorem meam nusquam audiui pudicam in adulteri
 elogio. Deince in terram oculos, & aures tuas externorum
 vocibus claude. Sibi quisque pro te neget. Pudicam ille
 dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis ciui, quam pere-
 grino: marito, quam adultero. Ipsum elogium corruptoris
 animo scripsit: *QVIA PVDICAM*, inquit, *COMPERI*,
 quodd nulli praeter me contigit.

PARS ALTERA Formosa est, hoc natura peccauit. Si-
 ne viro fuit, hoc maritus peccauit. Appellata est, hoc alius
 peccauit. Negauit, hoc pudice. Heres relicta est, hoc felici-
 citer. Hereditatem adijit, hoc consulto fecit.

EPITOMÆ DECLAMATIONVM,
LIBER TERTIVS.

SENECA NOVATO, SENECAE, MELAE
FILIIS SALVTEM.

QVOSDAM disertissimos agnoui viros, non respondentes famæ suæ cum declamarent, in foro maxima omnium admiratione dicentes, simul ad has domesticas exercitationes secesserant, desertos ab ingenio suo. Quod accidere plerisque æquè mihi mirum, quàm certum est. Memini itaque me à Seuero Cassio quærere, quid esset, cur in declamationibus illa sua non responderet eloquentia. In nullo enim hoc fiebat notabilis. Oratio eius erat valens cultu, ingentibus plena sententiis. Nemo minus passus est aliquid in actione sua otiosi esse. Nulla pars erat, quæ non sua virtute staret. Nihil, in quo auditor sine damno aliud ageret. Omnia intenta aliquo, aliquid potentia. Nemo magis in sua potestate habuit audientium affectus. Verum est quod de illo dicit Gallio noster. Cum diceret, rerum potiebatur, adeo omnes imperata faciebant. Cum ille voluerat, irascebantur. Nemo non illo dicente timebat, ne desineret. Non est, quod illum ex his quæ edidit estimetis. Sunt quidem & hæc quibusdam grata. Verum eloquentia eius longè maior erat quàm lectio. Non hoc capitione illi accidit qua omnibus fere, quibus maiori commendationi est audiri quàm legi, sed in illo longè maius discrimen est. Primum tantundem erat in hominæ, quantum in ingenio: corporis magnitudo conspicua, suavitas

valentissimę vocis. Quamuis hæc inter se raro cœant, vt eadem vox & dulcis sit & solida. Pronunciatio, quę histrionem posset producere, tamen quę histrionis posset videri. Nec illo quicquam magis mirareris, quàm quod grauitas, quę deerat vitæ, actioni supererat, quandiu citra iocos se continebant censoria oratio erat. Deinde ipsa quę dicebat, meliora erant quàm quę sciebat. Vt enim præsentis animi, & maioris ingenij quam studij, magis placebat in his quę inueniebat, quam in his quę attulerat. Iam verò aratus commodius dicebat. Ideo diligentissimè cauebant homines, ne dicentem interpellarent. Vni illi proderat executio: melius semper fortuna, quàm cura, de illo merebat. Id nunquam tamen hæc felicitas illi persuasit negligentię. Vno die priuatas plures agebat, & ita vt alteram ante meridiem ageret, alteram post meridiem: publicam vero nunquam amplius quàm vnā vno die. Nec tamen scio, quē reum illi defendere, nisi se, contigerit. Ad eum nunquam vllam materiam dicendi, nisi periculis suis, habuit. Sine commentario nunquam dixit: nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur. Ex maxima parte perscribebatur actio. Illa quoque quę false dici poterant, annotabantur: sed cū procedere noleret nisi instructus, libenter ab instrumentis recedebat. Ex tempore coactus dicere; infinito se antecederat. Nunquam non vtilius erat illi deprehendi quam præparati: sed magis illum suspiceres, quod diligentiam non relinquebat, cum illi tam bene temeritas cederet. Omnia etgo habebat, quę illum vt bene declamaret, instruerent: phrasim nec vulgarem; nec sordidam, sed lectam: genus dicendi non remissum aut languidum, sed ardens & cogitatum: nec lentas, nec vacuas explicationes, sed plus sensus quàm verborum habentes: diligentiam maximum etiam mediocris ingenij subsidium. Tamen non tantum infra se cum declamaret, sed etiam infra multos erat. Itaque raro declamabat, & non nisi ab amicis coactus. sed querenti mihi, quare in declamationibus impar esset sibi, hoc aiebat: Quod in me miraris, pæne omnibus euenit. Magna quoque ingenia, à quibus multum abesse me scio, quando plus quam in vno eminuerunt opere? Virgilium illa felicitas ingenij in oratione so-

luta reliquit. Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit. Orationes Salustij in honorem historiarum leguntur. Eloquentissimi viri Platonis oratio, quæ pro Socrate scripta est, nec patrono, nec reo digna est. Hoc non ingeniis tantum, sed corporibus videmus accedente: quorum vires non ad omnia, quæ viribus efficiuntur, aptæ sunt. Illi nemo luctando par est: ille ad tollendam magni ponderis sarcinam præualeat: ille quicquid apprehendit, non remittit, sed in procliuve nitentibus vehiculis moraturas manus iniicit. Ad animalia venio: alij ad aprum, alij ad ceruum canes faciunt. Equorum non omnium, quamvis celerrimi sint, idonea curricula velocitas est. Quidam melius equitem patiuntur, quidam iugum. Et ut ad morbum te meum vocem, Pylades in comœdia, Batyllus in tragœdia, multum à se aberant. Numenio cum velocitas pedum non concedatur tantum, sed obiciatur, lentiores manus sunt. Quidam cum hoplomachis, quam cum Thracibus optimè pugnant. Et quidam sic cum scæna componi cupiunt, quomodo alteri est. In ipsa oratione quamvis vna materia sit, tamen ille qui optimè argumentatur, negligentius narrat. Ille non tam bene implet, quam præparat. Passienus nosse cum cœpit dicere, secundum principium statim fuga fit, ad epilogum omnes reuertuntur. Media tantum quibus necesse est, audiunt. Miraris eundem non æquè bene declamare, quam causas agere: aut eundem non tam bene suasorias, quam iudiciales controuersias dicere? Silo Pompeius sedens & facundus & literatus est, & haberetur disertus, si à prælocutione dimitteret. declamatorum male, ut videar belle optasse, cum dixi: Nunquam surgas. Magna & varia res est eloquentia: nec adhuc ulli sic indulget, ut tota contingeret: satis felix est, qui in aliquam eius partem est receptus. Ego tamen & propriam causam videor posse reddere: assueui non auditorem spectare, sed iudicem: assueui non mihi respondere, sed aduersario. Non minus deuito superuacua dicere, quam contraria. In scholastica quid non superuacuum est, cum ipsa superuacua sit? Indicabo tibi affectum meum. cum in foro dico, aliquid ago: cum declamo, id quod bellissime Censorinus aiebat de his qui honores in

municipiis ambitiose peterent, videor mihi in somniis laborare. Deinde res ipsa diuersa est. Totum aliud est, pugnare: aliud, ventilare. Hoc ita semper arbitratum est, scholam quasi ludum esse, forum harenam. Et ideo ille in foro primum dicturus, tiro dictus est. Agedum istos declamatores produc in senatum, in forum, cum loco mutabantur, velut adsueta classi, & dilectæ vmbra corpora sub dio stare non possunt. non imbrem ferre, non solem sciunt: vix se inueniunt. Assueuerunt enim sub arbitrio disertis esse. Non est quod oratorem in hac puerili exercitatione spectes. Quid si velis gubernatorem in piscina æstimare? Diligentissimè tibi me excusarem, tanquam huic rei non essem natus: nisi scirem & Pollium Afinium, & Messalam Coruinum, & Passienum, qui nunc primo loco stat, minus bene videri quam Cestium, aut Latronem. Vtrum ergo putas hoc dicentium vitium esse, an audientium? Non illi peius dicunt, sed hi corruptius iudicant. Pueri fere, aut iuvenes, scholas frequentant. Hi non tantum disertissimis viris, quos paulo ante retuli, sed etiam Cicero Cestium suum præferrent, nisi lapides timerent. Quo tamen vno modo possunt, præferunt. Huius enim declamationes ediscunt. Illius orationes non legunt, nisi eas quibus Cestius rescripsit. Memini me intrare scholas, cum recitaturus esset in Milonem Cestius: ex consuetudine sua miratus dicebat: Si Thrax essem, Fufius essem: si Pantomimus essem, Batyllus essem: si equus, Melissio. Non continui bilem, exclamaui: Et cloaca esses, magna esses. Rîsus omnium ingens. Scholastici intueri me, quis essem quæram crassas ceruices haberem. Cestius Cicero mihi responsum, mihi quid responderet, non inuenit: sed negauit se executurum, nisi exirem de domo. Ego negaui me de balneo, publico exiturum, nisi lotus essem. Deinde libuit Cicero in foro satisfacere, subinde naclus eum in ius ad prætorem voco: & cum, quantum volebam, iocorum conuiciorumque esstudissem, postulauit vt prætor nomen eius reciperet lege inscripti maledicij. Tanta illi perturbatio fuit, vt aduocationem peteret. Deinde ad alterum prætorem eduxi, & ingrati postulauit. Iam apud prætorem vrbani curatorem ci petebam,

petebam, interuenientibus amicis, qui ad hoc spectaculum concurrerant, & rogantibus dixi, molestum me amplius non futurum, si iurasset disertiozem esse Cicerozem, quàm se. verum nec vt hoc faceret, vel serio effici potuit. Hanc, inquit, tibi fabulam retuli, vt scires in declamationibus in tantum aliud genus hominum esse. Si comparari illis volo, non ingenio mihi maiore opus est, sed sensu minore. Itaque vix iam obtineri solet, vt declamem: illud obtineri non potest, vt velim: aliis quàm familiarissimis audientibus: & ita faciebat. Eius declamationes inæquales erant: sed ea quæ eminebant, in quacunque declamatione posuisses, inæqualem eam fecissent. Compositio aspera, & quæ vitaret compositionem sententiæ viuæ. Iniquum tamen erit ex his cum æstimari, quæ statim subtexam: non enim hæc ille optime dixit, sed hæc optimè teneo.

CONTROVERSA I.

Luxuriosus à sodalibus excoecatus.

LEX. COECVS DE PVBLICO MILLE DENARIOS ACCIPIAT. Thema. *Decem adolefcentes cum bona sua comedissent, sortiti sunt, vt cuius nomen exisset, excoecaretur, & acciperet mille denarios. Exit fors cuiusdam. Excoecatus est. petit mille denarios. negantur.*

CONTRA EXCOECALVM. Hi sunt oculi, quos extimistis mariti. O legem, si excoecat homines, abrogandam. Nulli dat mille denarios, nisi qui inuitus accepit. Dic nunc Miserere. Hoc, cum excoecareris, non dixisti. Resp. debilitatem consolatur, non emit. Consumptis patrimonii membra conferunt. Vtilius est Reip. vnum cecum repelli, quàm nouem fieri. Non solus à vobis petit alimenta, sed primus. Alam cum, qui propter debilitatem alitur: non alam, qui propter alimenta debilitatur. Sic fit, vbi homines maiorem partem vitæ in tenebris ita agunt, vt nouissimè solem quasi superuacuum fastidiant.

PARS ALTERA. Illis nouem nihil daturus est: nulli non fauorabilis erit, si eos à quibus excoecatus est, deci-

pit. Circumuentus adolescens ab illis nouem veteranis contumptoribus: Solus, inquit, nouem consentientibus resistere non potui. Omnia ex composito facta sunt. vnus mentionem intulit, omnes approbauerunt. Electus est, qui fortiretur. Sors huius quæ exiret prima subiecta est. Cum repugnaret, excecatus est. Si circumuentus est, inquit, iniuriam persequatur: de vi agat, rationem petat. videbimus, primum est, vt habeat vnde viuat.

CONTROVERSIA II.

Parricida æquis sententiis absolutus.

THEMA. *Quidam filium accusauit parricidij. Æquis sententiis absolutum abdicat.*

CONTRA FILIUM. Minus est iam quod rogo, non peto vt me à parricida vindicetis, sed vt separetis. Parricidam non accuso, sed fugio. Quando iste accusatori pateat, qui patri non pepercit? Igitur nihil medium est inter testamentum, & culcum? Non est absolutus parricida, sed dubius. Vt absoluaris, multis tibi sententiis opus est: vt damneris, vna. Non absoluerunt reum, sed seculo pepercerunt. Miraris in hac ciuitate misericordiam, in qua lex absolutionem det paribus tabulis? Quaris quam multis non placeas, si vnum adiecero, parricida es. Absolutionem legi, non innocentiam debes. Absolutus, inquit, sum. Non abdicō te propter parricidium, sed propter alia vitia, quæ te fecerunt iam credibilem parricidam.

PARS ALTERA. Manifestus est adolescentis color, vt dicat se auctoritate patris oppressum.

CONTROVERSIA III.

Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptauit.

LEX. **CVM FILIO TRICENNARIO PATER PATRIMONIUM DIVIDAT.** Thema. *Quidam habuit filium frugis, & luxuriosum. Abdicat luxuriosum. Frugi peregrè profectus*

fectus est. Captus est à piratis : scripsit de redemptione patri. Patre cessante luxuriosus prauenit, & redimit. Rediit fugi. Adoptauit fratrem suum. Abdicatur.

PRO FRATREM ADOPTANTE : Non est quòd quisquam me laudet. prior frater fecit inter nos pietatis exemplum. vna nauigauit, vna periclitatus est, vna omnes cemensus est terras, tantum reliquit me ad paternam domum. Non est quod excusatione ætatis vtaris. potes nauigare. Vtrique gratias agere deberet. Frater me isti reduxit: ego isti fratrem. Si tanquam inertem abdicasti, negauit. si tanquam impium, suos redemit. Non potest eripi filio, quod à lege accepit. Quomodo enim pater potest eripere, quod non potest non dare?

PARS ALTERA. Per alterum mihi necesse est abdicare quem nolo. Hoc vno alter alteri placet, quod vterque patri displicet. Vtatur medicina qua cogimur, quod in vulneribus periculosis fieri solet, vt malum cum ipso corpore exsecetur. Adoptare adolescenti permittitis, quem lex in diuidendo patrimonio experitur? Lex te ad ministerium patrimonij admittit, non in dominium. Est aliqua ætas, à qua aliquis filius esse desinat? Nec tricenario quidem filio adoptare licet. Neque enim quisquam potest alium in manum suam recipere, qui ipse in aliena manu est. Quomodo fieri potest, vt tibi potestas vitæ necisque aut in fratrem sit, aut filium non sit? Si bene de te meruerat, patrem pro filio rogasses. Nam quod ego non redemi, paupertatis fuit. Nihil in medio comparebat. Quidquid tricenarius reliquerat, abdicatus abstulerat. Quid facerem solus, senex, inops: cuius patrimonium alter diuiserat, alter absumperat?

CONTROVERSIA VI.

Seruatvs à filio.

LEX. SERVATVS CONTRA SERVATOREM NE QUAM HABEAT ACTIONEM. Thema. *Seruatvs à filio eum abdicat. Ille prescribit.*

CONTRA FILIUM. Licuisset perire, si non licet

loqui. Seruatum me putatis? Captus sum. Redde me hosti. Captiuus loqui licet. Quo tantopere beneficia vitæ iactat? Audite quis prior dederit. Si quis me hosti reddiderit, seruatorem vocabo. An vos abdicationem putatis actionem? etiam si actio est, lex quæ de seruato loquitur, ad personas tantum extraneas pertinet: ad filium, & ad patrem non magis, quàm ad seruum & dominum, liberum & patronum. Vt à patria potestate discedas, & ad æstimationem beneficii venias, qui dat vitam, si prior accipit, non obligat, sed reddit, processu in aciem, exemplum filio meo: vicit me non hostis, sed ætas. seruauit, quem sæpe seruaueram. Rediuuium me senem meretrix vocat. parasitorum iocantium materia sum. omnibus istis tanquam seruatoribus tacere iubeor. Fili, si viuere mihi non licet; cur perire non licuit? Ego, inquit, te protexi. Ita tu adolescens in acie non ante patrem stetisti? Audite filij mei gloriam. parricidium non fecit, cum posset seruare, seruauit.

PARS ALTERA. Hic me genuit. Hic mihi spiritum, hic mihi has manus, quibus seruaretur, dedit.

CONTROVERSIÆ V.

Pater raptam continens.

LEX RAPTA RAPTORIS AUT MORTEM AVE INDOTATAS NVPTIAS OPTET. Thema. Raptor postulat, ut rapta educatur: pater non vult.

CONTRA RAPTOREM. Iste raptor est, ego in ius adductor. Non est enim tam facile homini probo occidere, quàm perditio mori. Commuais, inquit, lex est. dii faciant, ne cogas me experiri, aut tota mea ista sit. Quando ergo, inquit, optabis? Hoc tempore non possum. Curo vulnera, familiam rescio, expugnatam domum lægeo, ereptam virginitatem consolor. Minantem sibi ipsi custodio. Quando optabis? cum rapta voluerit, non cum raptor. Quando optabis? cum tu noles. Quando, inquit, optabis? paro me optioni. confirmo animum. Non est facile hominem occidere: premo interrim gemitus meos, & introrsus
erum.

erumpentes lacrymas ago. Scio quid futurum sit; vultus te meus decipit. Stulte, quenquam morari putas nuptias filiae suae? in securim incurris, & carnificem vltro vocas. Cum rogare debeas, conuitium facis. Nemo vindicare se cogitur.

PARS ALTERA. Nihil est miserius, quam incertum inter vitam mortemque destitui. Iam beneficium erit, etiam si mortem optauerit. In amore filiae istius incidi. Appellare de nuptiis debui patrem: feci. Sed videtis, quam etiam in lege lentus sit. Raptor vitam alieni arbitrij habet, libertatem sui. Lex communis est. Habet hic raptor quod timeat. Habet & quod sperare possit. In lege, inquit, non est scriptum quando: immo statim. Quotiens enim tempus non adiicitur, praesens intelligitur. Tam longum tibi ius in caput ciuis non permittitur. Crudelius est quam mori, semper timere mortem.

CONTROVERSIA VI.

Domus cum tyranno incensa.

ACTIO. DAMNI ILLATI SIT ACTIO. Thema. *Quidam tyrannum ex arce fugientem cum persequeretur, in priuaram domum compulit. Incendit domum. Tyrannus cum domo conflagrauit. Premio accepto, agit cum illo dominus damni.*

PARS PRIMA. PRO TYRANNICIDA. Cur non exclusisti? Quare recepisti? quare nullam aliam domum tyrannus petiit? Nemo non venienti domum clausit. Aditum in domum non habui, qui in arcem habui. Non gaudes te aliquid impendisse publicae libertati? Hic est in cuius domo tyrannus occisus est. Tanquam tyrannicida, monstraris. Redde, inquit, domum. Ita viuo tyranno non perdideras. Tyranni amicus, tyranni satelles: certè, quod negare non potes, hospes. Diu expectaui, an eiceretur tyrannus. Facilius potes accusare aut te, qui tam familiaris tyranno fuisti, ut illi maxime tua placeret domus, qua illum recepisti: aut tyrannum, qui tibi damnum dedit, quod in tuam domum confugit: aut, ut culpa te liberè, facilius potes accusare fortunam, quae tyrannum potissimum ad te detulit.

PARS ALTERA. Eius debet esse damnum, cuius est præmium. Non iniquum, eius rei tibi iniuriam imputari, cuius fructum percepisti. Non elegit domum tyrannus: nec enim hoc illi vacabat: sed in eam quam potuit, irrupit. Cum ego in ea non essem, nactus hic occasionem nocendi, intrare noluit: & tyrannicidium elegit, dubium, lentum, periculosum urbi. accepit præmium, maius sine dubio, quasi damnum sarcire deberet.

CONTROVERSIA VII.

Venenum datum filio furenti.

THEMA. *Filio furenti, & sua membra lanianti, pater venenum dedit. Accusatur ab uxore male tractationis.*

CONTRA MARITVM. Non mirum est quare viuat, quæ filium perdidit. Viuit, qui occidit.

PRO ALTERA. Quem quotidie perdebam, aliquando extuli. Falleris misera mulier, in orbitatis tuæ tempore: non perdidisti tunc filium, sed tunc extulisti.

COLOR. ALPVS FLAVVS hanc sententiam dixit: Ipse sui & alimentum erat, & damnum. Hunc *Cestius* quasi corruptè dixisset, obiurgans: Apparet, inquit, te poetas studiose legere. Iste sensus est eius, qui hoc sæculum amatoriis non artibus tantum, sed sententiis impleuit. *Quidius epim* in libris *Metamorphoseon* dicit:

*Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cæpit, & infelix minuendo corpus aiebat.*

CONTROY. VII.

Olynthius pater reus concursus.

LEX, QUI COERTVM & CONCVRSVM FECERIT, CAPITALI SIT. Thema: *Vista Olyntho; cum filio adolescente Olynthius senex Athenas venit. Athenienses omnibus ciuitatem Olynthiis decreuerunt. Inuitatus ad carnam ab adolescente luxurioso, cum filio venit. Ibi cum de stupro filij mentio esset, pater profugit, adolescens retentus est. Pater se-*

*76 ante domum cepit. incensa est domus. Decem adolescen-
tes perierunt, & filius Olynthij. Accusatur pater, quod cœ-
sum concursumque fecerit.*

PRO REO CONCURSUS. Misero si flere non licet, magis
dendum est. Imperari dolori silentium non potest. Fue-
runt ex populo qui dicerent, Hic meum filium, hic meam
corruptit uxorem: suam quisque illo & ignem attulit, &
dolorem. Timeo, fili, ne dum te quero, in ossa alicuius ra-
ptorem incidam. Vbi Athenarum fides? Vbi hospitales in-
uicem dextræ? Capti, inquam, filii, sumus. Dum licet fugia-
mus: sed tanquam à Philippo. Pariter apud Philippum cer-
tè viri fuimus. Lacrymæ meæ vocantur in crimem, quasi
ex quo Olynthus capta est, flere desierim. Tantus scilicet
sum, ut in ea ciuitate populum concitare potuerim, in qua
filium seruare non potui. Non quotiens conuenerunt in
aliquem locum plures, cœtus & concursus est: sed quo-
tiens conuocari, quotiens parati, quasi ad ducem suum
concurrerunt. Non si vna vicinia coit, aut si transeuntium
paucorum numerus affluxit: sed vbi totus, aut ex parte ma-
gna populus, vbi diuisa est in partes ciuitas. Cœtus mul-
titudinis magnæ nomen est, cocuntis ex consensu quo-
dam. At illic initio pauci fuerunt. Deinde reliqui non ad
me conuenerunt, sed ad incendiû: quod tamen populus
maluit spectare, quàm extinguere. Lex non eum punit,
propter quem cœtus factus est: sed eum, à quo cœtus fa-
ctus est. Non mihi tanti vltio fuit, ut amittere filium: tea-
tavi populum rogare, nec potui.

PARS ALTERA. Quid cœtu opus est? Sunt scriptæ ad
vindictam iniuriarum omnium leges. Mota semel multitu-
do modum non seruat. Ardere illo incendio ciuitas potuit.

CONTROVERSIA IX.

Crux serui venenum ægro domino negantis.

THEMA. Æger dominus petiit à seruo, ut sibi venenum
daret. Non dedit. Cavit testamento ut ab heredibus
crucifigeretur. Appellat seruus tribunos.

PRO SERVO. Lex Cornelia te appello. Ecce heres iur-
bet, quod tu veras. Ne quis illum domino displicuisse pu-
ret, tunc huic parati crucem iussit, cum sibi venenum.
Plura serui crimina confitemur. intempestivas potiones,
inutiles cibos, desideranti negavit. Quid enim ille non vo-
luit, qui venenum petiit? Maluit crucem pari, quam mere-
ri. Si vincitur, periturus est: si non vincitur, seruiturus est
ei à quo in crucem petitur. Ex altera parte lex est: ex al-
tera testamentum: crux utrinque. Furiosus seruum sine
causa occidere voluit. Queritis insaniam argumentum? &
seipse voluit occidere. Servo, inquit, tribuni non possunt
succurrere: non natum regem habuimus. Servo indice,
patefacta est Bruti liberorum cum Tarquinis coniuratio.
Ergo nihil interest, venenum domino aliquis dederit, an
negaverit? Etiam ubi remedium est mori, scelus est occi-
dere. Tam cito vos de vita domini seruum desperare vul-
tis, quam heredem? Mortem si supplicium putas, quid ro-
gas? si beneficium, quid minaris? Venenum quisquam
obiecit, nisi datum? Vllum tu finem facies tribunicie po-
testati, quam P. R. ut ipse plurimum posset valere, plus
quam se voluit? Venenum habere scelus est tam magnum,
quam dominum occidere.

PARS ALTERA. Mori volens elegit huic ministerio
nequissimum seruum, audacem, infestum sibi. Ille non sa-
luti consuluit domini, quem videbat insanabili morbo ta-
bescere, sed tormenta extendit. Servus herilis imperij non
censor est, sed minister. Agitur de iure testamentorum
quorum interit omnis potestas, si neglexerint
imperia mortuorum, Tribuni. Itane fur-
cifer tu non morieris domini arbi-
trio, morietur dominus
tuo?

EPI.

EPITOMÆ
M. ANNÆI SENECAE
CONTROVERSIARVM
LIBER QVARTVS.

SENECA NOVATO, SENECAE
Mela filiis Salutem.

QVOD numerarij solent facere ad expectationem populi detinendam, noua paria per omnes dies dispensant, vt sit quod populum & delectet & reuocet: hoc ego facio. non semel omnes produco: aliquid noui semper habeat libellus: vt non tantum sententiarum vos, sed etiam auctorum nouitate sollicitet. Actior est cupiditas ignota cognoscendi, quam nota repetendi. Hoc in histrionibus, in gladiatoribus, in oratoribus, de quibus modo aliquid fama promisit, in omnibus denique rebus videmus accidere. Ad noua omnes concurrunt, ad noua conueniunt. Non tamen expectationem vestram macerabo, singulos producendo: liberaliter hodie & plena manu faciam. Pollio Asinius nunquam admissa multitudine declamauit: nec illi ambitio in studio defuit. Primus enim omnium Romanorum aduocatis hominibus scripta sua recitauit. Et inde est, quod Labienus hominis quam linguæ amarioris dicit: ille triumphalis senex *ἀνεργάος* suas nunquam populo commisit. Sive quia parum in illis habuerit fiduciæ, sive (quod magis crediderim) tantus orator inferius id opus ingenio suo duxerit. exerceri quidem illo volebat, gloriam fastidiebat.

Audiui item illum & viridem, & postea iam senem cum Marcello Esernino nepote suo, quasi præciperet. Audiebat illum dicentem: & pridem quidem disputabat de illa parte quam Marcellus dixerat: prætermissa ostendebat, tacita leuiter implebat, vitiosa coarguebat. Deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquando in declamando, quàm in agendo. Illud strictum eius & asperum, & nimis ratum in dicendo iudicium, adeo cessabat, vt in multis illi venia opus esset, quæ ab ipso vix impetrabatur. Marcellus, quamuis puer, iam tantæ indolis erat, vt Pollio ad illum pertinere successione eloquentiæ suæ crederet, cum filium Asinium Gallum relinqueret magnum oratorem: nisi illum (quod semper euenit) magnitudo patris non produceret, sed obrueret. Memini intra quartum diem quàm Herium filium amiserat, declamare eum nobis: sed tanto vehementius, quàm vnquam: vt appareret, hominis naturam contumacem cum fortuna sua rixari. Nec quicquam ex ordine vitæ solito remisit. Itaque cum mortuo in Lycia Caio Casare per codicillos questus esset diuus Augustus: vt erat mos illi clementissimo viro non ciuilitate tantum sed etiam familiaritate, quod in tam magno & recenti luctu suo homo carissimus sibi, pleno conuiuio cœnasset, rescriptit Pollio: Eo die cœnaui, quo Herium filium amisi. Quis exigeret maiorem ab amico dolorem, quàm à patre? O magnos viros, qui fortunæ succumbere nesciunt, & aduersas res suæ virtutis experimenta faciunt. Declamauit Pollio Asinius intra quartum diem, quàm filium amiserat. Præconium illud ingentis animi fuit, malis suis insultantis. At contra Haterium scio tam imbecillo animo mortes filiorum tulisse vt non tantum recenti dolori cederet, sed veteris quoque & oblitterati memoriam sustinere non posset. Memini cum diceret controuersiam de illo, qui à sepulchris trium filiorum abstractus iniuriarum agit, mediam dictionem fletu eius interrompi: deinde tanto maiore impetu dixit, tanto miserabilis, vt appareret quam magna interim pars esset ingenij, dolor. Declamabat Haterius admissò populo ex tempore: solus omnium Romanorum quos meo tempore cognoui, in Latinam linguam transtulit Græcæ facilitatem. Tanta illi erat velocitas orationis, vt vitium fieret.

Itaque

Itaque diuus Augustus optimè dixit: Materius noster suffaminandus est. Adeo non currere, sed decurrere videbatur: nec verborum tantum illi copia, sed etiam rerum erat: quotiens velles eandem rem, & quandiu velles, diceret. Aliis totiens figuris, aliis tractationibus. Ita ut nec regi posset, nec consumi. Regi autem ab ipso non poterat; alioquin libertum habebat, cui pareret, & sic ibat, quomodo ille aut concitauerat eum, aut refrænauerat. Iubebat eum transire, cum aliquandiu locum dixerat: transibat. insistere iubebat: eodem loco permanebat. iubebat epilogum dicere: dicit. Habebat in sua potestate ingenium, in aliena modum. Diuidere controuersam putabat ad rem pertinere, si illum interrogares: non putabat, si audires. Is illi erat ordo, quem impetus dederat. Ac non dirigebat se ad declamationem legem, nec verba custodiebat. Quædam enim scholæ iam quasi obsoleta refugiunt: nec si qua sordidiora sunt, aut ex quotidiano vsu repetita, pati. Ille ita hoc scholasticis morem gerebat, ne verbis calcatis & obsoletis vteretur. Sed quædam antiqua, & à Cicerone dicta, à ceteris deinde deserta dicebat, quæ nec ille quidem orationis citatissimæ cursus poterat abscondere. Adeo quicquid insolitum est, etiam in turba notabile est. Hoc exempto, nemo erat scholasticis nec aptior, nec sublimior, sed dum nihil vult, nisi cultè, nisi splendide dicere, sæpe incidebat in ea, quæ detisum effugere non possent. Memini illum (cum libertinum reum defenderet, cui obiciebatur quod patroni concubinus fuisset) dixisse: Impudicitia in ingenuo crimen est, in seruo necessitas, in liberto officium. Res in iocos abiit: non facis mihi officium, & multum ille & hic in officiis versatur: ex eo impudici & obscæni, aliquandiu officiosi vocitati sunt. Memini & illam contradictionem sic ab illo positam, magnam materiam Pollionis Asinij, & tunc Cassij Seueri iocis præbuisse. At, inquit, inter pueriles condiscipulorum sinus lasciuia manu obscæna lulistis, & pleraque huius generis illi obiciebantur. Multa erant quæ reprehenderes, multa quæ suspiceres, cum torrentis modo magnus quidem, sed turbidus flueret. Redimebat tamen vitia virtutibus: & plus habebat quod laudares, quam quod ignosceres: sicuti ea in qua scuit declamatione.

CONTROVERSIA I.

Pater à sepulcro à luxurioso raptus.

THEMA. *Quidam amissis tribus liberis, cum assideret à sepulcro, à luxurioso adolescente in vicinis horis deductus est, & detonsus. Coactus conuiuio interesse, mutata veste, dimissus, iniuriarum agit.*

PRO PATRE. Nunquam lacrymæ opprimuntur imperio, sed etiam irritantur. Nulla flendi moti est causa, quàm flere non posse. Rapuit me qualem in conuiuio puererit venire, dimisit qualem ad sepulchrum redire puererit. Credo mirari aliquem, quòd in forum amissis modo liberis, veniam. At ego iam in conuiuio fui. Quousque, inquit, flebis? Est quædam in ipsis malis miserorum voluptas, & omnis aduersa fortuna habet in querelis leuamentum. Ibi me flere prohibes, vbi crudeliter ipse non fleres. Cum miserissimum sit flere, quàm infelix sum, cui ne hoc quidem licet. Vidi ebriorum sitim, & vomentium famem. Quis est iste, qui supra flentem patrem censuram lugendi postulat? Proiectus in omnia gula libidinisque flagitia, omnibus denotandus censoribus, sæculo præcepta componit. Scit quantum super amissos tres liberos patri flendum sit: quem si viueret pater, fleret. Sener, orbis, infelix, hoc tantum inter miseras solatium capio, quòd miseriori esse non possum. Cineres meorum in sepulcro video. Magnum solatium est, appellare sæpius nomina liberorum, non responsura. Hic mihi viuendum est: nè cui de nuptiis vel de liberis cogitanti dirum omen occurrat: cogit flere, qui non sinit. In illo conuiuio morari, etiam felicitis patris esset iniuria.

PARS ALTERA. Questus fui pridem de inhumanitate eorum, qui illum propinquitate contingerent. Nemo amicus, nemo, inquam, propinquus est? Sed melius, vt video, illius rabiem nouerant. Festo die sodales, amicique mecum: quorum vnus, Quid hunc miserum sic perire patimur? Nemo sibi ipsi finem flendi fecit. Pudet illos desinere: cogi volunt. Consolaretur diutius, nisi iam & acculare posses.

CON-

CONTROVERSIA II.

Metellus cæcatus.

LEX SACERDOS INTEGR SIT. Thema. *Metellus pontifex cum arderet Vesta templum, dum Palladium rapit, oculos perdit. Sacerdotium illi negatur.*

PRO METELLO. Vesta mater, fortasse nullum sacerdotem haberes, nisi Metellum habuisses. Sacrorum causam ego, non Metelli. Plus eorum interest, ne Metellum sacerdotem, quam Metelli, ne sacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus, cum illi sacerdotium dedimus. Ciuitas sollicita pendebat. Duo periclitabantur, quibus nihil populus habebat pretiosius, sacra & Metellus. O faciendum sacerdotem, nisi esset. Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex æstimari hoc voluit, tunc cum quis peteret, non cum haberet sacerdotium. Habes Vesta duplex pontificis tui meritum: seruauit sacra, nec vidit.

EXTRA controuersiam. POLLIO: Ante hoc, si cæcus factus esset, non abstulisset. Si postea cæcus factus est, vidit.

PARS ALTERA. Sacerdotis non integri corporis, quasi mali ominis res vitanda est. Hoc in victimis notatur, quanto magis in sacerdotibus? Post sacerdotium magis obseruanda est debilitas. Non enim sine ira deorum debilitatur sacerdos. Apparet non esse propitios deos sacerdoti, quem ne seruati quidem seruant.

COLOR. Hunc colorem GALLIO non probabat, summo cum honore Metelli, asserens contra Metellum agendum ita, vt rogetur cum iudicibus officio pontificum & ipse consulere.

CONTROVERSIA III.

Patre exule filia rapta.

LEX IMPRUDENTIS CÆDIS DAMNATVS, QVIN-
QVENNIO EXVLET. Altera RAPTA RAPTORIS
MORTEM, AVT INDOTATAS NVPTIAS OPTET.
Thema. *Cum quidam haberet filiam & filium, imprudentis*

cedis dampnatus, in exilium abiit. Filia eius rapta est. Raptor ad patrem puella se contulit. Impetravit ab illo, ut iuberet filiam nuptias optare, & epistolam daret ad filiam. Fratres auctore mortem optavit puella. Pater rediit. abdicat filium.

CÓNTRA FILIVM. Quomodo me excusabo Reip. cui duos abstuli? Neutrum mea culpa. In altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit: filius nec patri. Per humanos, inquit, errores. Agnoui preces meas. Potes, inquit, omnibus ostendere, quàm non possis hominem occidere. scio me ciuem debere Republica: hoc intererit tamen, quòd imprudentes occidimus: prudentes servavimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam vidi.

PARS ALTERA. Irripit contumeliose, tanquam in exulis domum. Peruenit ad patrem, non peperit eius pudori. At ego querebar, quòd absenti fecit iniuriam. Non possum ob hoc abdicari, quòd lege factum est. Non potuisti pater de iniuria iudicare quam non noueras. Multa nobis extorquentur, quæ nolumus scribere: & tu in ea fortuna eras, in qua posses iniuriam accipere: & ille is erat, qui etiam in patria posset iniuriam facere. quia sciebat malam causam suam, egit apud illum, qui eam non nouerat. Rediit superbus, iubebat, & nos optare nuptias cogebat. Videbatur sic & illic coëgisse. Aliquid tamen epistolis consecutus est. nemo vnquam tardius periit. collegit ingentem numerum perditorum, expugnauit domum. vexauit puellam. Hoc tibi raptor non narrauerat.

COLOR. LATRO aiebat, semper inuisum esse, qui reum alium pro se subiiceret. Non oportere hoc deriuari factum, in sororis voluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tanquam reus: qui transfert, tanquam accusator. Malo autem loco est, qui habet rei fortunam, accusatoris inuidiam. **ASINIUS POLLIO** dicebat, colorem in narratione ostendendum, in argumentis exsequendum. Non prudenter eos facere, qui in narratione omnia instrumenta coloris consumerent. Nam & plus eos ponere quam narratio desiderasset, & minus quam probatio.

CONTROVERSIA IV.

Armis sepulcri victor.

LEX SEPULCRI VIOLATI SIT ACTIO. Thema. *Bellum cum esset in quadam ciuitate, vir fortis in acie amissis armis, de sepulcro viri fortis arma sustulit. Fortiter pugnavit & reposuit. Premio accepto accusatur sepulcri violati. C. D.*

PRO VIRO FORTI. Arma vix contigeram. secuta sunt. Hæc si fumo; arma sunt: si relinquo, spolia. Vidisses verè violari sepulchrum, si illo venisset hostis. Vterque quod alteri deerat, commodauimus. Ille viro arma, ego armis vitum. Resp. multum consecuta est. vir fortis nihil perdidit. Necessitas est, quæ nauigia iactu exonerat. necessitas est, quæ ruinis incendia opprimit. necessitas est lex temporis. Quicquam non fit legitimè pro legibus? Melius cum ipso sepulcro actum est, in quo notiora sunt arma iterum victoricia. Pro Republica plerumque templa nudantur, & in usum stipendij dona constamus.

PARS ALTERA. Reum habemus in prælio inertem, in fuga audacem, turpem non minus patrociniò, quàm crimine. Arma sua perdidit. Hoc excusare non poterat, nisi rapuisset aliena. Rapuit aliena. Hoc excusari non poterat, nisi & sua perdidisset. Arma victoricia, arma consecrata diis Manibus, arma quæ te quoque fecerunt virum fortem. Reposui, inquit, arma. Gloriat, quòd non & illa perdidit. Non tencor lege, quia reposui. Tam teneris hercle, quàm qui vulnerauit aliquem, licet vulnus sanauerit: quàm qui surripuit aliquid, licet deprehensus reddiderit. Non est hoc illi crimen propter virtutem donandum, iam gratiam virtuti retulimus, præmiùm consecuta est. Æquos nos esse conuenit, vnum virum fortem honorauimus, alterum virum dicemus.

CONTROVERSIA V.

Priniguus medicus.

THEMA. *Abdicauit quidam filius. Abdicatus medicina studuit. Cum pater agrosaret, & medici negarent posse*

sanari, sanauit. Reductus est patri. Agrotare nouerca cepit. Desperauerunt medici. Rogat pater filium, ut curet nouercam. Nolentem abdicat.

PRO FILIO MEDICO. Quo pacto istud euenit, ut abdicatione mea pater agrotaret, reditu nouerca? Pietati cessere morbi. Medicinam relinquo, multum laboris, multum vigiliarum. adice huc, quod qui sanantur, ingrati sunt: & medicus possum decipi, & non possum priuignus excusari. Eundem, inquit, medici morbum esse dicunt: nempe illi, qui negauerunt te posse sanari. Ego verò cedo domo si fateris illam sic posse sanari. Timeo fortunam. imputabitur mihi si quid acciderit. Ecce tu me non posse non credis. Omnes medici negant: & nunc diligentiores fuerunt quia in te decepti sunt. Non sum tanta scientiæ, quantæ video. Magnis preceptoribus opus est. Ego abdicatus studui. Quæris quomodo te sanauerim? non tibi medicus, sed filius profuit. Desiderio laborabas. gratum tibi erat quicquid meis manibus acceperas. ut primum intraui, recreatus es, quid in te curandum esset, aduertit. Hæc non eodem morbo laborat. Multa sunt dissimilia, sexus, ætas, animus. Nihil magis ægris prodest, quam ab eo curari, à quo uolunt. Temerariis remediis graues morbi curantur, quibus uti non audeo in nouerca.

NON oportet adolescentem quicquam nouercæ succensere. alioquin odit & gaudet. Ferendus est adolescens, si se excusat: non est, si uisciscitat.

PARS ALTERA. Lugendum est, stendum est, in hoc me conseruasti? Hostis aliquando vulnus sanauit quod fecerat, ob hoc maxime, quia alius sanare non poterat. Negant posse sanari, Nemo suscipit: nemo uult enim filio curationem præcipere.

POLLIO dicebat, inter patres & filios id solum iudex putat licere, quod oportet.

CONTROVERSIA VI.

Indiscreti filius & priuignus.

THEMA. Quidam mortua uxore que in partu perierat duxit aliam: puerum rus misit. Ex illa subinde sustulit filium. utrumque puerum ruri edicauit. Post longum tempus redierunt similes. Querenti matri uter eius esset, non indicat. Accusatur ab ea mala tractationis.

PRO MARITO. Quid fletis pueri? securi estote. Non memini. Iam lites sunt, & nondum indicaui. Qualis eris nouerca, quæ sic fieri culpæ? Alter tuus est: alter tui frater est: si per te licuerit, neuter priuignus est. Dum alterius vis esse mater, vtriusque es nouerca. Si coggeris, mentiar. non mater, sed nouerca decipieris. Hos ipsa noluit natura distingui. Indicarem, nisi tam pertinaciter quæreres. Hic tuus est. quid alterum nouercalibus oculis intueris? Ille tuus est. Vni tibi contigit, vt habeas priuignum, & non sis nouerca.

PARS ALTERA. Filius enim rus ablegatus à patre, & educatus est sic, vt ignotus esse posset & matri. Tibi rediit vterque filius, huic vterque priuignus. Eo crudelius filio caret, quo propius accessit. Times huius iniquitatem: cum iniquius ipse magis amet eum cui alterius vis donare matrem, quam cui non vis reddere suam.

EXTRA. Quod ad colorem pertinet viri. HISPO ROMANVS & SILO POMPEIYS hoc vsi sunt: Nescio, & ideo non indico tibi. Quidam miscuerunt etiam, & vtroque vsi, dixerunt: Nescio: sed etiam si scirem, non indicarem tibi: quod LATRO & CESTIYS. Sed ASINIYS POLLIO neutrum colorem probabat. Si dicit, inquit, Nescio: nulli fidem facit. Vxor ipsa non quæreret ab illo, nisi ille scire posset. Dicit enim contra virum potest: Quære à nutrice, à pædagogo. Verisimile nõ est, neminem domi esse qui sciat. Ille autem mixtus color vtrumque corrumpit, & ignorantis fidem, & non indicantis fiduciam. Nam cum dicit, Etiam si scirem, non indicarem: efficit vt illum iudex scire putet. cum dicit, Nescio: efficit vt videatur indicare debere, si sciat. Hoc autem ipse colore vsus est, quem aiebat simplicissimum. Scio, sed non indico: quia pueris hoc utile est, & tuo filio. Magis amaturus sum eum, qui matrem videbitur non habere.

CONTROVERSA VII.

Tyrannicida, & adulter tyranni.

LEX. TYRANNICIDÆ PRÆMIUM DETVR. Thema. In adulterio deprehensus à tyranno gladium extorsit à tyranno, & occidit eum. Petit præmium. Contradicitur.

CONTRA TYRANNICIDAM. Non fecisset tyrannicidium, nisi illum tyrannus armasset. cuius adulter non fuit, qui etiam tyranni fuit? Imputat nobis, quod deprehensus in adulterio mori noluit. Tyrannicida veteri iure occidi potuit à tyranno. Certamen in pari conditione contractum publica fortuna distraxit. Non innocentior vicit, sed fortior. Tulit secum tyrannus gladium. sic enim occisuri veniunt. Cur solus ad præmium venis? tyrannum certe occidisti cum adultera. Non lorica, clypeumve sumpsit, sed tenuem ac persucidam vestem: persufus vnguento intravit cubiculum, in quo non esse tyrannum diligenter agnouerat. Tyrannicida noster ne tyrannum inueniret operauit. Ducat tyrannicidam in arcem tyrannus, non vxor: odium, non amor: ascensurus ferat animum, ferat ferrum: ear illo, vbi inueniat tyrannum. Omnia honesta opera voluntas inchoat, occasio perficit. Sæpe honorata virtus est, etiam vbi eam sefellit exitus. Scelera quoque quamuis citra exitum subsederunt, puniuntur. Nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriæ virtutis intercipit fortuita felicitas. Nunquam maiorum nostrum prudentia tanti muneribus tyrannicidium emeret, si illud etiam libido promitteret. Nouo inauditòque more pugnabant, tyrannicida pro adultero, tyrannus pro pudicitia. Occidisti tu maritum, fortunâ tyrannum. Tyrannum cadere Reipublicæ volo. Occidit illum ciuis iratus, misceat maledicta vulneribus, qualia in adulterum maritus attulerat. Ab adultera osculis ad præmium curris. Nolo tyrannicida imiteretur, antequam occidat, tyrannum. Pop. Romanus veneno vinci hostem noluit, proditione noluit. Honorabo subitum tyrannicidium: non honorabo fortuitum, non coactum.

PARS ALTERA. Non habebas, inquit, ferrum. Quid enim tyranno profuit quod habuit? In eo qui inermis ad tyrannum venit, non minor virtus est, sed periculum maius. Non quæras quid in arcem tulerim: tyrannicidium retuli. non est gladius meus: sed manus mea est, sed animus meus est. sed consilium, sed periculum, sed tyrannicidium meum. Adulterium vocas, quo effectum est, ne quis timeat adulterium. Diligenter arce munita occasionem requireas tentavi seruos, tentavi amicos: per vxorem solam fulsit occasio. Non putavi adulterium, vxorem tyranni pollueres:

licus

sicut nec homicidium tyrannum occidere. Ferrum in ar-
cem ferre, periculosum erat: inuenire, facile. Si tyrannum,
inquam, inuenero obuiam, quælibet res telum erit. certè
semper solet secum tyrannus habere ferrum. Gladius in-
ter duos, fortioris est. Quàm sollicitus fui adulter, ne non
deprehenderet!

CONTROVERSIA VIII.

Patronus operas remissas repetens.

LEX. PER VIM METVMVE GESTA, IRRITA SVNTO.
Thema. Bello ciuili patronus victus & proscriptus, ad
libertum confugit. Receptus est ob eo & rogatus, vt operas re-
mitteret. Remisit. Consignatio facta est. Restitutus indicit
operas Contradicitur.

PRO PATRONO. Patronus à liberto restitutionem pe-
to. Si pacisci tunc à me voluisses operas, spondidissim. Bo-
na bello perdidisti, ad restitutionem nudus veni. Nunc liber-
torum operas desidero. Profer tabulas illas proscriptionis
tabula crudeliores. Persequeretur illa, quos vicerat: hæ per-
secutæ sunt, quos receperant. In illa ultio fuit, in his perfi-
dia. Denique illa iam desit, hæ perseverant. Non mea,
inquit, sed aliena vis fuit. Equè dignus est pœna, qui ipse
vim adhibet, vt qui ab alio admota, ad lucrum suum uti-
tur. In hunc primum incidi. Et dum timeo ne offenderem,
secutus sum hoc exigentem. Non recepit me, sed inclusit.
Nihil est venali misericordia turpius.

PARS ALTERA. Nihil tibi opus est potestas. Scisti il-
lum parere, etiam cum cogi non potest. Quælibet indicas
operas, nunquam tamen iudices ita periculosas, quam in-
dixisti. Habeo iudicia tua. Bene de seruo iudicasti, manu-
misti, bene de liberto. Proscriptas mihi potissimum te
commisisti. Si noluissem patronum habere, potui. Vnus ex
proscriptis fuisti qui tunc posses etiam rogari. Restitutio
tibi proscriptionem remisit, non quicquid in proscriptione
gessisti, rescidit.

EXTRA. Omnes inuecti sunt in libertum. VALLIVS
GEMINVS, ET OTHO IVNIVS egerant lenius, vt pa-
tronus remissurus videretur operas, si obtinuisset. Nam

Otho dixit. Sine me iudicio meo videri remississe. Faciam, remittam. Quid me sic times, tanquam inuitus promissum? Contra CESTIVS ait: Tunc huiusmodi vtendum esse coloribus, vbi verendum est, ne videamur rem duram postulare. Vbi contra honestam personam, promisso iudex molliore fallendus est. Quid in hac persona veremur & causa? nisi hoc vnum, quod ex hoc colore metuendum est, ne, si volumus hæc remittere, etiam voluisse videamur.

EPITOMÆ

M. ANNÆI SENECAE
CONTROVERSIARVM
LIBER QVINTVS.

* Epistola deest. *

CONTROVERSYA I.

Laqueus incisus.

ACTIO. INSCRIPTI MALEFICII SIT ACTIO. Thema. *Quidam naufragio facto, amissis tribus liberis, & vxore, incendio domus, suspendit se. Precidit illi quidam ex praeireuntibus laqueum. A liberato reus sit maleficioj.*

PRO INCIDENTE LAQEVM. Tres, inquit, liberos perdidisti. Vtinam & illos seruare potuisses! Viue. mutantur vices felicitatis humanae, proscriptus aliquando proscriptus. Victi fugiunt, proscripti latent, natant naufragi. Amisi, inquit, vxorem, liberos, patrimonium. Tu putabas ea te conditione accepisse, ne perderes? Ludit de suis fortuna muneribus, & quæ dedit, auferit; & quæ abstulit, reddit: nec vnquam tutius est illam experiri, quam cum locum iniuriæ non habet. Cn. Pompeius in Pharsalia victus acie, vixit. Maius tu tuum putas esse naufragium? Crassus vixit: & non priuatas perdidit, sed publicas opes,

opes. Omnia tibi fortuna abstulit, sed spem reliquit. Tolle spem hominibus, nemo victus retentabit arma, nemo infeliciter expertus negotiationem, alios appetet quæstus, nemo naufragus viuet. Spes est vltimum aduersarum rerum solatium. Vt viueres, natasti. Misertus sum: nec in te amplius quàm periculum cogitavi. Non attendi incendium, non orbitatem: aut si attendi, memineram te post illa vixisse. Non visus es mihi animum moriendi habere. Lege-
ras locum, in quo interpellari posses.

PARS ALTERA. Tot ille fundorum dominus, aliena arbore suspendo laqueum. De fortuna nihil queror: mori permittit. Nunc, inquit, morere. Iniuria est, vt qui meo arbitrio debui, tuo moriar. Amisi vxorem, liberos, patrimonium. Fortuna mihi nihil præter laqueum reliquit: iste nec laqueum. Sumpsi instrumenta mortis, solitudinem & laqueum: alterum aptum morituro, alterum misero. Quisquis interueneris, si amicus est, desce: si inimicus, specta. Cùm à me iste accusetur, grauiorem de me quàm de reo fert sententiam. Ego, vt moriar: iste, vt ne prohibeat. Ne hæc narrarem, mori volui. Præcidit remedium meum, si qua fides est, non enataui, sed eiectus sum. Nihil iam timebam, nisi viuere. Domus meæ fata claudio, nullo inferior, quàm quòd vltimus morior. Cui me vita referuas? Vt adificem? Aspice incendium. Vt nauigem? Aspice naufragium. Vt eduocem? Aspice sepulcrum. In tam calamitosa domo feliciores fuistis, vxor & liberi. vobis mori contigit.

CONTROVERSA II.

Gener diuitis inimici.

THEMA. *Pauper cum haberet filium, & diuitem inimicum filiam habentem, peregre profectus est. Rumor fuit de morte eius. Filius cum diuitem in gratiam rediit, & eius filiam duxit. Reuersus pater cogit illum vxorem repudiare. Nolentem abdicat.*

PRO PATRE PAVPERE. Nemo quicquam facilè credit, quo credito dolendum sit. ego diu non credidi de nuptiis tuis. Defector patris, inimici cliens, vxoris mancipium,

non stetit patrem, non quasiuisti, sic inimico placuisti. Rumor, inquit, fuerat, decessisse te. Mirabar, si talem vxorem viuo patre habere potuisses. Non quæris, ubi perierim. Mors mea tibi debet esse suspecta: inimicum habeo. Quis alius hanc famam potuit immittere, nisi qui me viuo, filiam collocare non poterat? Non times, ne inter ipsas nuptias tuas patris ossa referantur? Tot serui sequuntur, tot liberi, tot clientes, ut quidquid dixerit, rumor sit. Fabricius aurum à Pyrrho accipere noluit. beator iste fuit animo, quàm ille regno. Plures insidias in itinere fugi: & factum diues, quod faciendum mandauerat, credidit.

PARS ALTERA. Vanum gloriæ genus, odium diuitiarum. Mortales esse inimicitia debent. Scipio Græchi inimicus, & tamen postea focer. Cuius vitio inimicitia contracta sint, apparet. Ille amat filium tuum, tu nec tuum.

SENIANVS rem stultissimam dixit: Diues me semper contempsit, nunquam nisi pro mortuo habuit. Ut aliquid & ipse simile de Seniano dicam, post hanc sententiam Semianum semper pro mortuo habui.

CONTROVERSA III.

Frates pancratiastæ.

ACTIO. MALÆ TRACTATIONIS SIT ACTIO. Thema. Duos filios quidam pancratiastas instituit, ad olympia eduxit. Cum compositi essent, ut simul pugnarent, accessit ad pugnantem pater, & ait abdicaturum se, si quis perdidit. Commorui sunt iuuenes, & decreti sunt his honores diuini. Reus fit pater malæ tractationis ab vxore.

CONTRA PATREM. Tertius sine sorte pugnasti, & vtrumque vicisti. Stetit cruentus pater. Iam perierant, & adhuc minabatur. Moriuntur, non alter ab altero, sed uterque à patre. Misera mater, odisse non potest, qui filium suum occidit. Iuuenes inuicti, nisi habuissent patrem. Pij iuuenes, nec parricidium patri negare potuistis. Vincere propter parricidium nolunt, vinci propter abdicacionem. Abdico, inquit, eum qui victus erit. Demens meliorem abdicaturus

dicaturus es. Inuoco Iouem, cuius Olympia parricidiis absoluta sunt.

PARS ALTERA. Non facturus dixi: etsi facturus pro gloria eorum dixi. Non debeo in inuidia solus esse, cum iustus communis sit. Omnes aiebant collufuros fratres. Minatus sum, non ut necessitatem filiis imponerem, sed ut populo latisfacerem.

CONTROV. IV.

Damnatus parricidij alligans fratrem.

LEX. QVI FALSVM TESTIMONIUM DIXERIT, VINCIATVR APVD EVM IN QVEM DIXIT. Thema. E duobus filiis profectus cum uno pater, adolescens solus rediit. Accusatus est à fratre parricidij, & damnatus. Diebus festis intercidentibus poena ex lege dilata est. Rediit pater. Accusauit damnatus fratrem falsi testimonij & obtinuit, & vinxit. Cogit pater ut vincitum soluat. Nolentem addit. C.D.

PRO PATRE. Falsum, inquit, in fratrem testimonium dixit. Si vis graue illius crimen facere, te exorabilem praesta. Crudelis in fratrem miraris, si in te creditum parricidium est? Ergo ego duos filios habere non possum? Adolescens iam potes & parricidium facere. Alligatus est alter filius, quia non reuertebat: alter, quia redij. Nunquam solues fratrem? Si talis es, nihil testis mentitus est. Parricida es. Non impio in te, sed in patrem pio animo dixit. Suspectum habuit, quod reliqueras patrem. Inter catenas filij iaceo, eodem clausus ergastulo. Ingrate, testem tuum simul alligasti.

PARS ALTERA. Meo periculo solutus sum, meo alligatus. Vix solui poterat, si testimonium falsum pro fratre dixisset. Parricidium de patre finxit, de fratre commisit. Venisse patrem mihi carnifex nuntiauit. Parricida sim, sicut obiicitur, hoc leuiter irascor. Miraris, si eum fratrem alligare possum, qui me potuit occidere? Ingrata erat ipsa poenae meae dilatio. Expectare grauius videbatur quam passi. Imaginabar mihi culeum, serpentes, profundum.

CONTROVERSIA V.

Exusta domus cum arbore.

LEX. QVI SCIENS DAMNV M DEDERIT, REDDAT
 QVADRVLV M: QVI INSCIENS SIMPLV M. Thema.
*Diues pauperem vicinum rogauit, vt sibi venderet arborem
 quam sibi dicebat obstare. Pauper negauit. Diues incendit
 platantum. cum qua & domus arsi. Pro arbore pollicetur qua-
 druplum, pro domo simplum.*

CONTRA DIVITEM. Excitatus flammarum sono, vi-
 cinorum primo fidem imploraui, Arbor ramis discurrenti-
 bus totam domum texerat. Non potest exorari? incendat-
 ur. Est hoc impotentia, sine fine concupiscere, sine modo
 irasci. Non potest expugnari precibus: expugnetur ignibus.
 Nihil inter me & pauperem interest, si iure agamus. Liceat
 & pauperem gaudere prospectu. Vos possidetis agros, vi-
 bium fines, vrbesque domibus impletis. Intra aedificia ve-
 stra vndas & nemora comprehenditis. Nihil latius oculis
 tuis occurrit, quam ruina mea. Domum perdidit, qui ca-
 rere nec arbutula quidem poteram. Delictis tuis diues ar-
 debimus. Oculis voluptas incendio quaritur, & prospectus
 ignibus laxatur. Prospectui obstabat. Quid? in ambulanti-
 bus nobis non obstant seruorum cateruæ? in immensam exci-
 tati altitudinem parietes lucem non impediunt? Insuper
 portectæ spatium ambulatione, & vrbium solo aedificata
 domus, non nos propè à publico excludunt? Sub hac ar-
 butula imaginabar digitum siluas. Quantum perdidit,
 quem faretur iratus inimicus plus perdidisse quam vo-
 luit? Non iniquum postulo. eius damno desinat incen-
 dium, cuius consilio cepit. Scilicet vt domus ad cælum
 omne conuerſæ, brumales æstus habeant, æstiuæ frigora, &
 non suis vicibus intra istorum penates agatur annus: alunt
 in summis culminibus mentita nemora, & nauigabilem
 piscinarum freta arata quondam populis rura, singulorum
 tunc ergastulorum sunt: latitque nunc villici quam reges
 imperant. Maria submouentur proiectis molibus. Nescie-
 bat quanta sit potentia ignium, quam irreuocabilis, quem-
 admodum

admodum totas absumat vrbes, quàm lenibus initiis oriantur incendia? Etiam si partem damni dare nolueris, si tamen nolueris, in totum quasi prudens dederis, tenendus es. ex toto enim noluisse debet, qui imprudentia defenditur. Si fatereris scienter ianuam incendisse, si vnum tignum, puto tota domus intelligeretur ex parte. nec enim quisquam omnia incendit, sed vnam aliquam rem, ex qua surgat in omnia se sparsus ignis. Atqui pars domus est arbor quæ in domo est.

PARS ALTERA. Pestilentem mihi domum faciebat arbor. cœlum omne per quod salubris spiritus venire posset, obduxerat: rogavi pauperem, & dixi: Nihil tibi nocet arbor recisa, mihi plurimum non recisa. Quid ad te illi rami pertinent, qui extra domum sunt? Quasdam partes domus meæ rami premebant. Iam etiam quosdam parietes mouerant. Scitis quanta vis sit arborum? muros discutiunt.

CONTROVERSA VI.

Raptus in veste muliebri.

LEX IMPUDICVS CONCIONE PROHIBEA TUR. The-
ma. *Adolescens speciosus sponsonem fecit, muliebri veste se exiturum in publicum. Processit. Raptus, est ab adolescentibus decem. accusauit illos de vi & damno. Concione prohibitus à magistratu, reum facit magistratum iniuria.*

CONTRA ADOLESCENTEM. Muliebrem vestem sumpsit, capillos in sceminæ habitum composuit, oculos puellari lenocio circumdedit, colorauit genas. Non creditis? & qui non crediderant, victi sunt sponsonem. Et hoc de sponsonem forsitan venerat, vt aueretur impudicus concionari. Dare illi vestem, puella est: date nocte, rapietur. Sic illum vestis sumpta decuit, vt videretur non tunc primum vestem sumpsisse. Facta totius adolescentiæ remitto. Vna nocte contentus sum: sic imitatus est puellam, vt raptorem inueniret. Nunquid cecini? Nunquid carmen famosum composui, aut (vt proprium iniuriæ tuæ dicam) nunquid te rapui? Apud patres nostros, qui forensia stipendia auspica-

bantur, nefas putabatur brachium extra togam exerere. Quam longè ab his moribus aberant, qui tam verecunde etiam virtute utebantur? Constat hunc stupratum: cum damnati sint, qui rapuerunt.

PARS ALTERA. Constat semper gravem, semper feruuisse. Sed hoc iocis adolescentium factum est. Ceterum tam nota erat verecundia eius, vt nemo sine sponcione crediderit.

CONTROVERSIA VII.

Trecenti ab imperatore non recepti.

LEX. NOCTE PORTAS APERIRE IN BELLO NON LICEAT. ALTERA. IMPERATOR IN BELLO SYMMAM POTESTATEM HABEAT. *Thema. Trecenti ab hoste captiui ad portas nocte venerunt. Imperator non aperuit. Ante portas occisi sunt. Imperator post victoriam reus est laesa reipublica.*

PRO IMPERATORE. Non putavi meos. Nouerant legem. Cur, inquit, trecenti perierunt? immo cur ne perirent, capti sunt? Hos ego interdum non recepissim, nisi victores noctu, ne victores quidem. Procedens postridie in praelium, pugnaturus ostendi trecentos, in quibus laudari nihil potest præter fugam: nihil desiderari, præter numerum. Fugiunt, vt leges relinquunt, redeunt, vt tollant. Populus Romanus Cannensi prælio in summas redactus angustias, cum feruorum desideraret auxilia, captiuorum contempsit. & credidit eos libertatem magis tueri posse, qui nunquam habuissent, quam qui perdidissent. Nocte quomodo hostem ciuemque distinguam? Quam mihi dabis notam, vt arma cognoscam? Credo in insidiis hostes fuisse, vt exclusos occiderent, sequerentur admissos.

PARS ALTERA. Infestus illis trecentis fuit, iniquo eos collocauit loco. hoc ne argui posset, non recepit. Capti sunt fortissimi duces, Regulus, Crassus. Hæc postrema rogantium vox erat: Mitte arma. certè lex non vetat.

CONTROVERSIA VIII.

Tyrannus post abolitionem candidatus.

LEX. COMPETITORI LICEAT IN COMPETITOREM DICERE. Thema. Tyrannus sub abolitione dominationem deposuit, ut si quis obieciisset tyrannidem, capite puniretur. Petit magistratum. competitor contradicit.

CONTRA TYRANNVM. Candidatus anno meo spondeo, nulla rapietur, nulla occidetur, nullum spoliabitur templum. Cur honores tamdiu non gesserit, narret, per communem deprecor libertatem. Moriar, obicietur tibi quod occideris civem. Vult aliquo imperio, aliqua potestate distingui, homo magnæ nobilitatis, magnæ gratiæ, ingentis pecuniæ. Siciliæ dicitur fuisse dominus, qui inclusos æneis tauris homines subiectis vrebat ignibus, ut mugitum ederent, verba non possent. O hominem in sua crudelitate fastidiosum: qui cum vellet torquere, tamen nolēbat audire.

PARS ALTERA. Quicquid egi, quicquid gessi, causa Reipublicæ feci. Peto ne mihi lex pro me lata noceat, neque quid noceat, quia non obicitur quod non noceret obiectum.

M. ANNÆI SENECAE
CONTROVERSIARVM

LIBER SEXTVS.

CONTROVERSIA I.

Chirographum cum abdicato.

THEMA. Abdicato fratri, frater chirographum dedit, dimidiam se partem hereditatis daturum, si non respondisset irato patri. Ille tacuit. Abdicatur alter à patre.

PRO PATRE. Tantum æris alieni habet, quantum viuo patre non posset soluere. Vis scire cuius fidei sis? nec frater quidem tibi sine chirographo credidit. Alterius spe morior, alterius fide. Viuo: & iam patrimonium meum diuisum est. Nisi succurritis, vincit me & ille qui tacuit, non dissimulo me hodie duos abdicare. Chirographum prode patricidarum fœdus, & nefariæ spei pactum. Chirographum danti impium, accipienti turpe, patri periculosum.

PARS ALTERA. In omnem me fortunam, frater, tibi iungam comitem. Si militandum, vna militabimus: si peregrinandum, vna vrbes peragrabimus: si quotidianam rogauero stipem, & illam tecum diuidam. Nolui recentem iram exagitari patris. Malui, vt tacendo patrem vinceret. Meæ partis heres ero, tuæ custos. Et quia de re maxima melius sibi quisque credit, do chirographum: tu da operam, vt istud magis à patre accipere, quam à fratre videaris. Hoc quod honestè, & quod piè gerebamus, tam palam egimus, vt pater sciret, Quid enim timebam, nisi, si recessisset pater inoleste ferret filium suum, hominem auarum non esse, fratrem piùm? Ita mihi contingat patrem utriusque nostrum placari.

CONTROVERSIA II.

Exul pater fundo prohibitus.

LEX. EXVLEM TECTO ET CIBO IVVARE NON LICET. Altera. IMPRUDENTIS CADIS DAMNATVS QVINQVENNIVM EXVLET. Thema. *Quidam cum filium & filiam haberet, imprudentis cadis damnatus, in exilium profectus est. Solebat venire in possessionem vicinam finibus. Resiuit hoc filius. Cecidit villicum. Villicus exclusit patrem, cepit ire ad filiam. Accusata illa, quod exulem recepisset, aduocato fratre absoluta est. Post quinquennium pater abdicat filium.*

PRO PATRE. Accusator ciuium me fecit exulem: filius etiam meorum. Filiam honestiorem inueni, quod accusata est: seruum frugaliorem, quod cæsus est. Male meruisti de patre, quem exclusisti: de sorore, cui præiudicio nocuisti: de iudicibus, quos in tam bona timuisti causa.

Aut

Aut tu peccasti, aut soror. Filius me docuit, quod illum non recipio. Absoluta est, inquit, me aduocato, soror. Ita tu patrem non recipiebas, cum tam bene istam causam agere posses? cum absoluta sit quæ receperat, damnatus est qui non expulerat? Filia me patrem iudicauit, seruus dominum. Vni filio exul fui. Ignosce fidelissime seruulorum, & tibi imprudens nocui. Quam bonam eius causam putas fuisse, quæ ne te quidem aduocato damnata est? Si te herede possum mori, dignus sum, qui etiam tibi hunc seruum relinquam. Alij exul est, tibi pater est. Nulla lex scelus imperat. Certe quæ fecit absoluta est. Lex cum tenet, qui iuuat exulem, non qui patitur iuuari Ignora, dissimula, lex te innocentem esse, non curiosum iubet. Si mea causa faciebas, me admonuisses: seruum prohibuisses, non cæcidisses.

PARS ALTERA. Facere lege prohibente non potui. Accusata & absoluta est: quia muliercula non videbatur nosse leges. Non pro me timui, sed pro te. Res in notitiam hominum venerat. Captabaris, timui, ne occidereris. Vis scire notum fuisse? Soror accusata est. Malui seruum cædere frugalissimum, quàm patrem optimum amittere.

CONTROVERSIA III.

Mater nothi, lecta pro parte.

LEX MAIOR FRATER DIVIDAT PATRIMONIUM, MINOR ELIGAT. Altera. LICEAT FILIUM EX ANCILLA TOLLERE. Thema. *Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla sustulit, & decessit. Maior frater sic diuisit, ut totum patrimonium ex una parte poneret, ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem, & accusat fratrem circumscriptiois.*

PRO NOTHO. Vnus omnium exheredatus sum diuidendo. Elegisset, inquit, alteram partem. Tu solus talis potuisti esse filius, qualis frater eras. Lex te diuidere, me eligere iussit. aperte, ne minor circumscribatur, timet. Sic diuisit, ut si vellem non esse mendicus, relinquerem fratrem in egestate, matrem in seruitute. Non est diuidere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Talis fuit

vt illi coheredem pater ex ancilla tolleret. Elige, vt aut patrimonio careas, aut scelere. Circumscriptores dici solent, qui aliquid abstulerunt. iste nihil reliquit. Tu, inquit, voluisti pauper esse. Cur igitur queror, si egestate delector? Obiici, inquit, non potest, quod lege factum est: immo nihil nisi quod lege factum est. Nam si quid aliter factum est, per se irritum est. circumscriptio semper crimen sub specie legis inuoluit. Quod apparet in illa, legitimum est: quod latet, insidiosum. Semper circumscriptio per ius ad iniuriam venit. Lex iubet maiorem diuidere, minorem eligere. nec tu diuisisti, nec ille elegit. Sic à te alligatus est, vt necesse haberet, quod non expediebat, malle. Nota fuit in matrem meam pietas. Non timuit, ne eligere possem alteram partem.

PARS ALTERA. Ego nihil aliud quàm diuisi. Circumscriptio non in diuisione est, sed in electione. Habes matrem, quam quidam totis redemerunt bonis: habes gloriam, quam per ignes quidam, multi per arma quaesierunt. Multa de patrimonio rapuit, cum haberet ius domine ancilla impudentia. Timebas, ne in illam saeuirem. Non expediebat mihi, cum in illa totum patrimonium habiturus essem? Nunc tantundem habes; habes enim partem quam voluisti vt tantundem haberes, nec pater voluerat. ideo matrem tuam ancillam reliquit.

CONTROV. IV.

ΠΥΘΟΜΙΣ Potio ex parte mortifera.

ACTIO. VENEFCII SIT ACTIO. Thema. Proscriptum uxor secuta est. Quodam tempore secreto poculum uenenum interrogauit, quid esset. Ille dixit uenenum: & mori se uelle. Rogauit illa ut partem sibi daret: & dixit, se nolle sine illo uiuere. Partem bibit ipse, & partem uxori dedit. Perit illa sola. Testamento inuentus est maritus heres. restitutus arguitur ueneficij.

CONTRA MARITVM. Sic egit, vt deprehenderetur, sic deprehensus est, vt exoraretur: sic bibit, vt uiuere. Quod est illud uenenum, quod tantum heredi non nocet? Nemo vnquam tam palam uxori dedit uenenum. Fugit, ne occideretur, qui dixit se mori cupere. Vnus proscriptio-

ptione;

ptione locupletior factus est. ut vivere vellet vxor illi persuadere non potuit. persuasit res blandior, vxoris hereditas. Sciuit quam partem potionis hauriret. Contrarias partes gladio persecutus est, suas veneno: occidendi finem prius victores fecerunt, quam victi. Iam quid putabatis futurum, cum in exilium vxor testamentum tulisset, maritus venenum? Vbi est vxor? Ecquid te pudet? Etiam proscripti redeunt. Statim consumpta portione collapsa est. Nolite mirari, si tam efficax venenum est. heres est, qui dedit. Summis fere partibus leuis & innoxius humor suspenditur, grauis illa & pestifera pars suo pondere subsidit. Apparete diu preparatum venenum habuisse. scisti diuidere. Etiam si potest defendi qui volenti dedit, tu potes, qui fecisti, ut vellet? Id genus veneni fuit, quod pondere subderet in imam potionem. Bibit iste vsque ad venenum, vxor venenum.

PARS ALTERA. Virum in pace dilexit, in bello secuta est, in consilio vltimo non reliquit. O, inquit, dignum quem innocens sequatur. Bello ciuili lege proscriptus sum. Exulauit. Quid his malis adiici potest, nisi ut venenum bibam & viuam? Venenum, inquam, est. Hoc qui daturi sunt, dissimulant. Venenum Cato vendidit. Quærite, an proscripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere.

CONTROVERS. V.

Iphicrates reus.

LEX QUI VIM IN IUDICIO FECERIT, CAPITE PVNIATUR. Thema *Missus Iphicrates aduersus Thracum regem, bis acie victus fœdus cum eo percussit & filiam eius duxit uxorem. Cum Athenas redisset, & causam diceret, vsi sunt circa iudicium quidam Thracum cultu armati, & ipse reus gladium strinxit. Cum iudices citarentur ad iudicandum, palam absolutorias tulerunt sententias. accusatur, quod vim in iudicio fecerit.*

CONTRA IPHICRATEM. Nemo iudicum tuorum non timuit, sic tanquam tu de illis iudicaturus esses. Cum toto tibi regno socer venit aduocatus. Non maioribus

copiis bellum instruxit, quam iudicium. Iphicrate, conde gladium. Iudicium est. Quid tibi cum gladio? Certe bis victis arma ponenda sunt. Quæ est ista contra rerum naturam permutatio, in bello nuptiæ, in iudicio bellum?

PARS ALTERA. Ego vim non feci. Omnia enim legitime peracta sunt. Accusator suo loco dixit: reus suo respondit. perfectum per omnes numeros suos iudicium est. Cum iudices sententias suas ferrent, strinxit gladium, ut occiderem me, si damnatus essem. Iudices tulerunt palam absolutorias, ut gratiam duci suo referret. Nuptiarum causa, vilitas Reipublicæ fuit. Miles sæpius pulvis erat infelici prælio. Barbaros circa iudicium fuisse, non propter iudicium armatos, sed propter morem suum. Quid potestis, inquit, queri? Quot obsides vobis abduxi?

CONTROVER. VI.

Adultera venefica.

ACTIO. VENEFICII SIT ACTIO. Thema. *Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filiam nobilem, indicavit uxori, cui eam collocaturus esset. Illa dixit: Celerius morietur, quam illi nubet. decessit puella ante diem nuptiarum, dubiis signis crudelitatis & veneni. Torsit ancillam pater. dixit illa se nihil scire de veneno, sed de adulterio domina, & eius cui collocaturus erat filiam. Accusat uxorem veneficij & adulterij.*

CONTRA UXOREM. *Morietur. teneo veneficam. celerius quam nubat. teneo adulteram. Morietur. factum est. celerius quam nubat. factum est. Adulterium scitius deprehendi quam factum est, veneficium antequam fieret. Duo crimina ad vos detulit, & duas indices. altera dicit, quod factum est: altera, quod futurum est. Generi adultera, filij pellex. Quam infelix est domus, in qua adulterium argumentum est? Dixi, Honestus est: dixi, pulcher est: dum laudo generum, commendavi adulterum. O me tardissimum in malis meis. veneficium nec denunciatum quidem credidi: adulterium veneficio de nam deprehendi. Veræ sunt in exequias nuptiæ, mutansque genialis lectus in funebrem. subiectæ sunt rogo infelices faces, profertur putre corpus, & venenis tumens. Quid ultra queritis? Verbis signa; signis tormenta conveniunt. Ad vocem tuam facta con-*

conueniunt. *Morietur antequam nubat*: factum est. Vidi-
mus fluens corpus, & in cadauere illius materna verba cre-
didimus. Generum in adulterio perdidit, vxorem partici-
dio, filiam veneno.

PARS ALTERA. Duo grauissima crimina obiicit, adul-
terium & veneficium. adulterium ancilla teste: venefi-
cium, nec ancilla quidem. Cum indignaretur se non roga-
ram, exciderunt illa verba, quæ non minus quam pater fi-
liam luget. At quare dixisti? *Celerius morietur, quàm illi
nubat?* Verba dolori parum considerata exciderunt. Et
sæpe fortuita diuinatio.

CONTROV. VII.

Demens qui filio cessit vxorem.

ACTIO. DEMENTIÆ SIT ACTIO. Thema. *Quidam
habebat duos filios: duxit vxorem. Alter ex adolescen-
tibus cum agrotaret, & in ultimis esset, medici dixerunt a-
nimi vitium esse. intravit ad filium stricto gladio pater, re-
gavit ut indicaret causam sibi. Ait, amari à se nouercam.
Cessit illi vxorem pater. Ab altero accusatur dementia.*

PRO PATRE. Audite rem nouam: fratrem crudelem,
nouercam misericordem. Insanus sum, quia aliquis meo
beneficio sanus est. Tradidi vxorem illi: sed eripueram.
Testor, inquit, præfides pietatis deos, amare antequam du-
ceres. Ita tu iniuriam vocas, quòd fratrem habes, non ha-
bes nouercam? Transij præter istius oculos cum ferro
gladium mihi nemo nisi æger extorsit. Patri, qui pericu-
lum filij morientis sustinere non potuit, ignoscendum in
qualicumque facto est.

PARS ALTERA. Alter lenocinio curauit, alter partici-
dio conualuit. Quid hoc adulterium non putas, quod ma-
rito conciliante committitur? Nescio furiosus vxorem du-
xerit, an habuerit, an dimiserit, an collocauerit. Quam de-
mens est, cui adulterium pro beneficio imputandum est?
Strinxit gladium maritus, non ut adulterum vindicaret,
sed ut faceret. Mori potius debuit frater quàm sanari tur-
piter. Quid enim si matrem, si sororem concupisceret?
Quædam remedia grauiora ipsis periculis sunt. Omnia in-

ter nouercam & priuignum composita sunt. Simulatumq;
morbum, derisum animo turpissimo patrem.

CONTROV. VIII.

Vetus virginis Vestalis.

THEMA. *Virgo Vestalis scripsit hunc versum:
Felices nupta, moriar, nisi nubere dulce est.
Rea est incesti.*

CONTRA Vestalem. *Felices nupta*, cupientis est. *Moriar nisi*, affirmantis est. *Nubere dulce est*. Aut experta iuras, aut in experta peieras. Neutrum sacerdotis est. Tibi magistratus suos fasces submitunt. Tibi consules pratoréque uia cedunt. Nunquid exigua mercede uirgo es? Sacerdos raro iuret, nec unquam nisi per suam Vestam. Moriar, Nunquid perpetuus ignis extinctus est? Moriar. Nunquid de nuptiis appellata es? Ad ultimum Vestam inuoco, ut tam infesta sit sacerdoti, quam iniusta est. Recita carmen, dum quaro quale carmen sit; tu carmen scribas, tu uerba pedibus suis emollias, & seueritatem templo debitam modulatione frangas? Quod si utique laudare vis nuptias, narra Lucretiam: de illius morte scribe, antequam iures de tua. O te supplicio omni dignam, cui quicquam sacerdotio felicius est. Dulce est, quam experta uox, quam ex imis visceribus emissa, non experta tantum sed delectate! Incesta est etiam sine stupro, quæ cupit stuprum.

PARS ALTERA. Vnus illi uersus obiicitur, & hic quidem non totus. Non oportet, inquit, scribere caemen. Multum interest, obiurges an punias. Incesti damnari nulla potest, nisi cuius corpus violatum est. Quid tu putas, poetas, quæ sentiunt, scribere? Vixit modeste, castigate. Non illi cultus luxuriosior: non conuersatio cum uiris licentior. Vnum crimen uobis confiteor: ingenium habet. Quidni inuideat Corneliae matri Græchorum? Quidni illi, quæ Catonem peperit? quidni inuiderint sacerdotes parentibus?
EXTRA controuersiam. Varius Geminus apud Cæsarem dixit: Cæsar, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem,

EX LIBRO SEPTIMO
CONTROVERSIARVM.

DECLAMATIO I.

Ab archipirata filio dimissus;

DVOBVS filius quidam superduxit nouercam. Alterum domi parricidij damnauit. tradidit fratri puniendum. ille eum exarmato nauigio imposuit. Delatus adolefciens ad piratas, archipirata factus peregrinantem patrem cepit, & remisit. Reuersus pater abdicat filium.

Contr. I. lib. 7.

DECLAMATIO. Tanta tempestate confusus dispicere nihil potui: nec satis memineram, tale ministerium mihi pater an nouerca mandasset: ministerium an poenam esse voluisset: vindictam parricidij an parricidium. In sui fratrem culeo iubes? non possum. Non ignoscis, an non credis? ego contendo ne te quidem posse. Nemo repperitus est naufragij comes, omnia instrumenta circumcisata sunt. Adminiculum spei nullum. Patri sum excusandus, an fratri? Hoc pietatis tuæ munus ad inferos perferam, licuisse mihi per fratrem aliter quam parricida mori. Vuit, inquit, frater, non credo. Seruauit, inquit, me. fecisti vt crederem. In domo, in qua tamen facile parricidium creditum est, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Emicabant densis vndique nubibus fulmina, & tempestates horridæ absconderant diem, intumuerat mare, iustus quoque nauigiis horrendum. Habes, inquam, frater, si innocens es, nauigium: si nocens, culeum. Non potui facere parricidium. quàm facile erramus omnes, & factum putauit. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. Iaciebat in littore nauigium, quod etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam, si tibi proficiscenti nauigium suum reddidit. Subito mihi animo pariter excidit ferrum, & nescio, qua perturbatione tenebræ stu-

penibus offenduntur oculis. intellexi quam difficile esset
parricidium facere, etiam quod imperasset pater. Ita mi-
hi, quæ sola miseris in domo nostra respicit, fortuna suc-
currat. Profectus pater tranquillo mari, auspiciato itinere,
integra naui. Quid hoc est? feliciter nauigauit damnatus,
quam qui damnauerat? Vtrum videtur vobis innocentiam
apud piratas didicisse, an ne apud piratas quidem perdi-
disse? Perieras pater, nisi in parricidam incidisses. Scissa
quoque vela fecerant sinus, & instructas classes naufragâ
præcesserat nauis. Scires nauigare, qui seruaturus esset pa-
trem. Erat nauigium, imo fuerat. & crudelis, & pertinax
nouerca, nihilominus sanis! maria iam quiescunt, præ-
dones miserentur, irati parcunt. Veni ad vos, vt probem
me parricidam. Multa rerum natura mortis vias aperuit,
& multis itineribus fata decurrunt. O maria iustiora iu-
diciis! O mitiores procellæ patre! Non putatis misericor-
dem, qui quem damnauit, fratri puniendum dedit? Cen-
turio Mithridatem non potuit occidere: Mithridatem, dii
boni, quam non dubium parricidam! Gaude pater, neuter
ex filiis tuis parricidium fecit. Narra pater, quo modo te
dimiserit, sic dimissus. Nocens est iste, sed mihi frater est.
Naturæ iura sacra sunt, etiam apud piratas. Dixisses, in-
quit, te non posse. Ita tu nesciebas? Non licuit, non debui,
non potui.

PARS ALTERA. Nega nunc parricidam fuisse, quem
scis esse piratam. Dimisit me in patrocinium suum, vt quia
non occiderat, videretur nec ante voluisse. Quis porro me
vno inferior est? Vitam parricidæ debeo.

EXTRA. Magna bonorum rhetorum manus in hanc
partem transit, vt aliquid dici debuissent in nouercam. Eue-
runt & illi, qui non quidem palam dicerent, sed per suspi-
cionem & figuras: quod PASSIENS non probabat, asse-
rens minus verecundum esse aut tolerabile, infamare no-
uercam quam accusare. Quidam principia tantum habue-
runt in sua potestate: post ablati sunt impetu. Excusatus
est autem in malum colorem incidere, quam transire. HI-
SPANVS duro colore vsus, hoc se tanquam grauius ele-
gisse dixit supplicij genus. qui color prudentibus displice-
bat. Quam enim spem habebat absolutionis, si nec paruis
nec pepercit?

DECLAMATIO II.

Popilius Ciceronis interfector.

DEMORIBVS SIT ACTIO. *Popilium parricidij reum Cicero defendit, absolutus est. Proscriptum Tullium ab Antonio missus occidit: caput ad Antonium retulit. Accusatur de moribus.*

Contr. 2. lib. 7.

DECLAMATIO. Occidit Ciceronem Popilius. Iamne creditis occisum ab isto patrem? Occisurus Ciceronem debuit incipere à patre. Antonius, inquit, iussit. Non te pudet Popili? Imperator tuus te credidit posse parricidium facere. Abscidit caput, amputavit manum. Minus in illo crimen est, quod Ciceronem occidit. Prò dij boni, occisum Ciceronem malos mores voco. Hoc vnum feliciter, quòd ante occidisti patrem, quàm Ciceronem. Facilius pro parricida Cicero iudicem mouit, quam pro se clientem. Ad vos hoc patroni spectat exemplum. Nullo magis edit Popilius, quam quibus plurimum debet. Abscidit ceruices. Parce iam Popili. Nihil tibi, nisi occidendum mandauit Antonius. Pudeat te Popili. accusator tuus viuit. Non credidisset Popilium facturum Antonius, nisi parricidium fecisse meminisset. Dij manes Popilij senis, & multæ patris vmbrae, te Cicero persequuntur: vt quem negasti, sentias parricidam. Non hausit Minturnensis palus exulem Marium. Cimber etiam in capto vidit imperantem. Cn. Pompeius terrarum marisque domitor, libenter se Hortensij clientem professus est. Et Hortensius bona Pompeij, non Pompeium defenderat. Ita tu Popili, si Antonius iussisset, & patrem occidisses?

PARS ALTERA. Si illa tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, sed de reipublicæ moribus. Miraris, si eo tempore necesse fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori & Ciceronis proscriptio fuit, occidi: mea, occidere. Iussit imperator, iussit victor. Ego illi negare quicquam possem, cui nihil negare poterat Respublica?

EXTRA. Popilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis: & hi quoque non parricidij reum, à Cicerone de sensum, sed in priuato iudicio,

Ter abdicatus venenum terens.

TER abdicatus, ter absolutus, comprehensus est in secreta domus parte à patre, medicamentum terens. interrogatus quid esset? ait, venenum: velle se mori, & effudit. Accusatur parricidij.

Cont. 3. lib. 7.

DECLAMATIO. Dic quid commiserim. certè nec secreta fallunt. Vt interuenit pater, in has cogitationes abij. Quisquam ne tam infelix fuit, quisquamne me magis odit quam ego? Misereri mei cœpi. Ter causam dixi. Accessit ad hæc supplicia mea venenum. Viuam, si nec hoc tibi satis. Habuit venenum Mithridates, habuit Demosthenes.

PARS ALTERA. Cum se mori velle dicat, vitam rogat: Teneo parricidam, etiam in suam mortem paratum. Quantum est quod negas, cum tantum sit quod faceris? Venenum quæristi, venenum emisti, venenum intulisti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. Indica, quis vendiderit. dicitur illi: Tu vendebas cuiquam venenum? Tu abdicato? nesciebas cui daturus esset? quæritis, cui venenum parauerit: non bibit. Quod negat, parricidium est: quod confitetur venescium. Mihi, inquit, paraui, ne quis dubitet, an alium possit occidere. Tam inuisum tibi fuisse patrem dico, vt occidere volueris: tam inuisum ipse confiteris, vt mori volueris.

EXTRA Coniectura duplex à persona. vna an sibi parauerit, an patri. LABERIVM diuus Iulius ludis suis minimum produxit: deinde equestri ordini reddidit. quem cum iussisset ire sessum, omnes equites ita se coarctauerunt, vt venientem non recipere. Multos tunc in senatum legerat Cæsar, & vt repletet exhaustum civili bello ordinem, & vt his qui bene de partibus meruerant gratiam referret. Cicero in vtramque rem iocatus, mandauit Laberio transire: Recepissim te, nisi anguste sederem. Laberius ad Ciceronem remisit: Atqui soles duabus sellis sedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed vtriusque adulator.

DE

DECLAMATIO IV.

Mater cæca filium retinens.

LEX LIBERI PARENTES ALANT, AUT VINCIANTUR. *Quidam habens uxorem & filium peregre profectus, in piratas incidit. scripsit utrique de redemptione. Uxor stendo cæca facta est. Filium euntem ad redemptionem alimenta poscit. non remanentem alligare vult.*

Cont. 4. lib. 7.

DECLAMATIO. Navigaturus uxori filium reliquit, nec adhuc cæca erat. Non est quod mulieris affectum lege æstimetis, quia minatur: omnia facit, ne filius alligetur. Quotiens duobus est communio, potestas eius sit tota, qui præsens est.

PARS ALTERA. Vnis vinculis duos alligat. Victo mater catenas denuntiat, victo ad piratas eundem est. Filius familiæ nulli possum seruire, nisi patri. Peris ab eo alimenta, quem pater peregre mittit. Primæ partes patris sunt, secundæ matris. Ille peregre est, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter ciues: ille alligatus, tu soluta. At tu cæca es: infelicior ille, quod videt catenas suas, cædes, & vulnera, & cruces eorum qui non redimuntur. At periculosum est. *Quam multi nihil pro patribus periculosum putauerunt? Non, inquit, vindictam, sed misericordiam querit. Ita quisquam exigit pietatem, ut impediat?*

EXTRA. CALVVS, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquentiæ principatu habuit, vsque eo concitatus actor fuit, ut in media oratione eius exclamaret Vatinius reus, Rogo vos, Iudices, num si iste disertus est, ideo me dâmhari oportet?

DECLAMATIO V.

Quinquennis testis in procuratorem.

MORTVA quidam uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: suuulit ex ea filium. Habebat procuratorem speciosissimum. Cum saepe iurgarent nouerca & prinivignus, iussit eum semigrare. Ille trans parietem habitationem con-

duxit. Rumor erat de adulterio matris & procuratoris. Quodam tempore pater in cubiculo suo occisus inuentus est, uxor vulnerata, communis paries perfossus. Placuit propinquis quari à filio quinquenni, qui una dormierat, quem percussorem cognosceret. ille procuratorem digito monstrauit, accusat filium procuratorem cadis, ille eum parricidij.

Cont. 5. lib. 7.

DECLAMATIO. Vt audiui clamorem, si qua fides est, deprehensos adulteros credidi. Da puerum. Aliquis non est vno teste contentus? da populum. obicite priuigno parricidium, filio mendacium. Dic puer, quis occiderit patrem, dic audaciter. eundem nominas, quem populus. Nox placet secleri, adulterij tempus. O magna in contrarium peruersitas seculi! inuentus est qui patrem possit occidere, non possit nouercam. Ostende istud, non vulnus sed argumentum. Ostende vulnus. Percussor ille, quam timuit ne occideret! tam leuiter te vulnerauit illa dextera, cui nec paries obstitit, nec pater? Nihil est puero teste certius. Nam ad eos annos peruenit, vt intelligat: & non ad eos, quibus fingat.

EXTRA. *Vinitius, vir exactissimi ingenij, nec dicere ineptias, nec ferre poterat.*

DECLAMATIO VI.

Demops qui seruo filiam iunxit.

TYRANNVS permisit seruis dominas suas rapere. Profugerunt principes ciuitatis, & simul qui filium habebat, & filiam. cum omnes seruis dominas viderent, seruis eius virginem seruauit, occiso tyranno, reuersi sunt principes, in crucem seruos iustulerunt. Ille manumisso filiam iunxit. Reus est à filio dementia.

Cont. 6. lib. 7.

DECLAMATIO. Habermus solatium, si has nuptias tyrannus fecisset, non pater. Sanum putatis esse, qui imitari tyrannum maluit, quam seruum? Similem se fecit tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus permisit seruo dominus quam tyrannus. Quisquis has nuptias fecit, aut infans est, aut tyrannus. Egregius gener, cui nihil est gloriosius,

riofius, quàm quòd inter cruciarios non est. Virginitatem sub patre perdidit, quam seruauerat sub tyranno. Irane dignus est nuptiis, quia indignus est cruce? Melior conditio uirginitatis, quàm uirginis est. Illis mutare nuptias contigit. propitius pater ita collocauit filiam suam, ut iratus tyrannus alienas: cum sanus esset pater, ne has uideret nuptias, fugit. Miserrima soror, sub tyranno patrem desiderabas, sub patre tyrannum desideras. Non est illi præmium, unum spectare omnium cruce? Dominam non stuprauit. Auge beneficia. nec dominum occidit, nec venenum dedit. Non est beneficium, scelere abstinere. Quod alia in tyrannide passæ sunt, hæc in libertate: ceteræ absentibus suis, hæc præsentibus. In aliis stuprum uocatur, in hoc matrimonium. Timuit ille supplicium. sciuit rem publicam liberandam. daturus pœnas qui contaminassent: & aduentare tyrannidi tempus ultimum uidit. Conuenite seruuli, conuenite libertini, empta cognatio.

PARS ALTERA. Si quis tyranno indicasset, solus hic in cruce pependisset. Licet cui uolo filiam collocare. Marcus Caro coloni sui filiam duxit uxorem. Filia non mariti petulantiam timebit, non uerborum contumeliam, non pellicem, non repudium. Neminem natura liberum fecit, neminem seruum. Imposuit hæc fortuna postea singulis nomina. nuper & nos serui fuimus. Seruius rex fuit.

DECLAMATIO VII.

Cauete proditorem.

PATER & filius imperium petebant. Prælati sunt filius, Commisso pralio captus est. Missi sunt decem legati ad Imperatorem redimendum. Euntibus occurrit pater, dixit sero se aurum ad redemptionem attulisse, filium crucifixum esse. Illi peruenerunt: quibus imperator de cruce dixit: CAUETE PRODITOREM. Reus fit pater proditionis.

Cont. 7. lib. 7.

DECLAMATIO. Imperator supplicium tulit, proditor pretium. Tristiores istum uidimus, cum filius imperator pronuntiatus est; quam cum captus. Quemadmodum

redisti tutus senex, solus, cum auro, cum etiam imperatores capiantur? Plus accepit auri, quam quod posset abscondi, nolite mirari, & imperatorem & filium vendiderat. **CAVETE PRODITOREM**, iam comittis canimus. Abstulissent tibi aurum hostes, nisi dedissent. **CAVETE PRODITOREM**. Indicium fuit morientis breue, filij verecundum. Cur dimissus es? si nihil aliud, & ducem genuisti, & dux esse voluisti. Candidatus processit contra patrem, iam tunc nobis verecunde indicauit filius, tibi credere rempublicam noluit. Legati nostri aurum ferebant, parer afferebat. Num immobilis diriguisti? Num & illic quasi & ipse affixus hæstisti? quid tam cito recedis? Adhuc & uiuit, & loquitur. Voce proditionem indicauit, silentio proditorem. Optimus imperator curare rempublicam, ne in cruce quidem desuit. Tibi non dixit: **CAVETE PRODITOREM**. Nec imperator potuit tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. Expecta, dum mittantur legati. dicitis: Affectus non sustinet moram. Ergo si redimere non potes uiuum, saltem mortuum redime. Nunquam tam durus hostis fuit, ut paternis lacrymis non flecteretur. **CAVETE PRODITOREM**; id est, ne quis in cis custodiibus exeat, ne quis ignorante Republica ad hostes perueniat, ne quis ex hostium castris grauis auro reuertatur. Indicio nihil deest. De proditione vobis dicit, imperator: de proditore, legati. Sublata est quaestio. Quæritis quem dixit? videre cui nihil dixerit.

PARS ALTERA. In comitiis filio meo cessi. Decretum non expectaui: sed amens & attonitus protinus cucurri. Ad summam festinaui, nec occurri. Sciebam hostes patrum lacrymis saepe flecti.

EXTRA. LATRO non curauit dicere, nullam factam esse proditionem, sed se proditorem non esse. Suspectus est, inquit, iudici, qui plus quam se defendit. **CERTIVS** posita suauiora, in qua deliberat Alexander, an Oceanum nauiget, cum exaudita vox esset, *Quousque inuicti?* describenti discipulo late Alexandri victorias, gentisque perdomitas, & addenti, *Quousque?* post ista exclamauit, *Et tu quousque.*

DECLAMATIO VIII.

Mutanda optio raptore conuicto.

Lex.

LEX. RAPTA RAPTORIS MORTEM, AVT INDO-
TATAS NVPTIAS OPTET. *Rapta producta nuptias
optavit. Iuuenis raptorem se negavit. Coniunctus est. Illa o-
ptionem petit. Raptor contradicit.*

Cont. 8. lib. 7.

DECLAMATIO. Optare tibi non amplius quàm semel
licuit. Proponite supplicij faciem, carnificè, securim. Hoc
semel licere nimium est. In hanc perturbationem perdu-
ctus sum, vt ignorarem quid fecissem. Grauius punior, cum
me peccasse pudet, quàm cū peccaui. Optavit nuptias: nec
adhuc sciebat quàm verecundum maritum esset habitura.
Raptorem dimisisti: virum occides? Minus est ergo quod
vitiauit, quàm quod negavit. Ergo nos iniuriam periculo-
sus negauimus, quàm fecimus. Quadā nocte, quid dicam?
non negare iam non pudet. Nox, vinum, error. quid irasce-
ris puella? iam non negat. Iudex datam tabellam reuocare
quam tulit, non potest. Quæsitō non mutat pronuncia-
tionem. Nihil tam ciuile, tam vile, quàm breuem pote-
statem esse, quæ magna est. Si mortem optaueris, hodie
facies quod nunquam factum est: vtrunque optaueris.

PARS ALTERA. Id egit priori iudicio ne quam omnino
pœnam stupri penderet: hoc id agit, vt ipse optet. Vtinam
non metu liberaret illum, quod iudicis sui clementiam no-
uit. Est quadam proxima innocentia, præbere se legibus.
Lex non adiicit quotiens optet, sed ex quibus. Aut hoc,
inquit, aut illud. non adiicit, Ne amplius quàm semel.

EPITOMÆ

M. ANNÆI SENECAE
CONTROVERSIARVM
LIBER OCTAVS.

CONTROVERSA I.

Orba post laqueum sacrilega.

LEX. Magistratus de confesso sumat supplicium. The-
ma. Amisso quadam viro cum duobus liberis, laqueos

se suspendit. Incidit ei laqueum terius filius. Cum sacrilegio facto, quæreretur sacrilegus, illa dixit magistratui se fecisse sacrilegium. Vult magistratus tanquam de confessa sumere supplicium. Filius contradicit.

CONTRA magistratum. Faciam, Iudices, in foro quod domi feci, matrem mori prohibens. Quomodo, inquam, fecisti? quo loco quæ sustuleras, condidisti? Hærebat, nec quicquam sacrilegij nisi pœnam nouerat. Amisissis duobus filiis, sacrilega sibi videbatur, quod viuebat. Non affuturus veni, sed seruaturus. Alij pro reis rogant: ego rogabo reâ. Nullum accusator nisi in subelliis meis habet testem. Non est confessio, nisi quam accusator eruit, negat rea. Non est expressio. Fertur quædam viso contra spem filio expirasse. Si ad mortem agit matres magnum gaudium, quid magnus dolor? Mater, habes, non mediocrè solatium, vides aliquid & deos perdere. Magis deos miseri, quàm beati colunt. Non fecit sacrilegium mulier, non fecit orba, non fecit quæ custoditur, non fecit quæ confitetur. Iratis, inquis, diis sacrilegium potuit committere. Frangitur calamitosus animus, & ipsa se infelicitas damnat: & hoc conditio humana vel pessimum habet, quod fortuna quos miseros fecit, & superstitiosos facit. Diligentius dii coluntur irati. Quis ergo fecit? Vnde scire possum, qui matrem custodio? Ago causam legum, ne carnificem, quem sacrilegis minantur, calamitosos adhibeant. Deos ita coluit, ut quæ tam pro multis timeret. Confessio conscientia vox est. Confessio coacti, & quæ facit agnoscentis est verbum.

PARS ALTERA. Omnium vox erat, sacrilegium latere non poterit. Quisquis est, non ipse bonum exitum faciet, non quisquam suorum. Et si nemo fuerit accusator, ipse narrabit. Concitata processit, velut diis ipsis persequentibus. Feci, inquit. Supplicium de ea vel nunc exigamus homines, de qua olim dii exigere cœperunt. Violatorum numinum maiestate compulsâ est, ut mori & velle & deberet, & non posset. Incidit ei laqueus. Tu putabas sacrilegam secretò mori posse? Omnia fecit, ut taceret: quæ ne confiteretur, etiam mori voluit. Si crimen quæritis, sacrilegium factum est. Si facti causam quæritis: si priusquam amitteret liberos, auara: si postquam amiserit, irata.

CON-

CONTROVERSIA II.

Phidias amissis manibus.

LEX. *Sacrilego præcidantur manus. Thema. Elij ab Atheniensibus Phidiam acceperunt, ut is Iouem Olympium faceret: pacto interposito, ut aut Phidiam, aut centum talenta redderent. Ioue perfecto Elij Phidiam aurum rapuisse dixerunt, & manus tanquam sacrilego præciderunt: truncatum Atheniensibus reddunt. Petunt Athenienses centum talenta. Contradicitur.*

CONTRA Elios. Iam Phidiam commodare non possumus. Tunc demum illa maiestas exptimi potest, cum animus opera prospexit. Manus duxit ante sibi, quam operi, Iouem fecit. Sacrilegi vos estis, qui præcidistis consecratas manus. Primum sanguinem sui artificis vidit Deus. Testor Iouem, iam proprium Phidiæ deum. Ars alios in miseria sustinet, te fecit miserum. Paciscendum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos recepturos speratis, sine quo vos accepturi non fuistis? Commodauimus qui posset facere deos, recepimus, qui ne adorare quidem possit. Non pudet vos Iouem debere sacrilego? Superest homo, sed artifex periit. Pœnam nobis Phidiæ, non Phidiam redditis. Manus quæ deos solebant facere, nunc nec homines quidem rogare possunt. Talem fecit Iouem, ut hoc eius opus Elij vltimum esse vellent. Manus commodauimus: manus reposcimus. Elius testis est, Elius accusator, Elius iudex: Atheniensis tantum reus. Inuoco deos illos quos fecit Phidias. & illos quos facere potuit. Recepimus Phidiam. Confiteor, si possumus commodare.

PARS ALTERA. Habuimus autem olim sacrum: habuimus ebur: sacræ Materiæ artificem quæsiuimus, disposueramus quidem, ut aliis quoque templis simulacra Phidias faceret: sed non tam necesse erat ordare deos, quam vindicare.

CONTROVERSIA III.

Infamis in nurum.

THEMA. *Ditorum iuuenum pater uni uxorem dedit: quo peregre profecto, infamari cepit socer in nurum. Maritus reuersus abduxit ancillam uxoris, & torisit. Illa in tormentis periit. Maritus incertus quid quæsierit, se suspendit. Imperat alteri filio pater ut eandem ducat. Nolentē abdicat.*

CONTRA PATREM. Duc, inquit, fratris uxorem. Sic hoc fieri potest? Adulterum frater invenit. Hæc est mihi causa abdicationis, quæ fratri mortis fuit. Duc, inquit, fratris uxorem. Tentari me, si qua est fides, credidi. Mulier, si nubere lugenti potes, facis ut omnia de te credantur. Coger eam ducere, quæ mihi causa abdicationis est, propter rumoris, viro mortis? Legi iam uxorem: quo, si peregrinatio incidere, mecum peregrinari velit: quæ, si viro aliquid acciderit, nubere alij nolit. Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid suspicatum de me.

PARS ALTERA. Obiecasti mihi ultimum nefas, & quod qui tantum est suspicatus, noluit vivere. Impulsi tuo frater totis ancillam: & quia nihil repetit, falsas suspiciones morte piavit.

CONTROVERSIA IV.

Homicida sui.

LEX. HOMICIDA INSEPVLTVS ABIICIATUR. Thema. *Quidam se occidit. Peritur ut insepultus abiciatur. Contradicitur.*

PRO HOMICIDA SEPULIENDO. Afferre sibi coactus est manus assiduis malis. Summam infelicitatum suarum in hoc remouit, quod existimabat licere misero mori. Infelicissime adolescens cum te & sepultura prohiberi video, desino mirari quod periisti. Tales inimicos habes, ut etiam mortuum persequantur. Facilius miserum, quam sceleratum fortuna vincit. Sumpisti hoc ferrum Cato, & quam inuidiosum, quod Catonem occideris? Curti, perdideras sepulturam, nisi in morte reperisses. Quid est miserius in vita, quam velle mori? Quid in morte quam sepeliri non posse? Quis miretur eum mori voluisse, quem fugientem quoque fortuna persequitur? Omnibus natura sepulturam dedit. naufragos idem fluctus qui expulit, sepelit. suffixorum corpora crucibus in sepulturam suam defluunt. eos qui viui vruntur, pæna funerat. Irascere interfectori, sed miserere interfecti. Homicida, inquit, est, quia se occidit. Huic irasceris? Pro quo irasceris? Non aliud

Scaeuola Mucio cognomen dedit, & capto, contra Por-
 senam regem libertatem reliquit, quàm vilitas sui. Non aliud
 Codrum illud ceteris imperatoribus dedit exemplū, quàm
 quòd positis imperatoriis insignibus, ad mortem cucurrit.
 Nec villo maior fuit dux, quàm quòd se ducem non esse
 mentitus est. Non postulo, vt gloriosum, sed vt tutum sit
 mori. Non magis crudeles sunt, qui volentes viuere occi-
 dunt, quàm qui mori volentes non sinunt. Curtius deiciendo
 se in præcipitem locum, fatum sepulturæ miscuit. Cele-
 bretur Cato, qui se occidit. huic miserissimo, quod aliquid
 non ignaue de spiritu suo statuit, tantum impune sit. Etiam
 vulnera infelicitis scrutantur in erimen. *Estimate an viuere
 licuerit, cui ne mori quidem licuit.*

PARS ALTERA. Facinus indignum, si inueniantur ma-
 nus quæ sepeliant eum, quem occidere suæ. Sumpsit gla-
 dium. Video ardentem oculos. In quem, nescio: quod solum
 scio, scelus cogitat. Nescio cuius criminis sibi conscius
 confugit ad mortem. Cuius inter scelera etiam hoc est,
 quòd damnari non potest. Contra hos inuentum est, vt ali-
 quid post mortem timerent, qui nec mortem timent. *Ne
 hal non ausurus iuit, qui se potuit occidere.*

CONTROVERSA V.

Fortis nolens ad patrem fortem redire.

THEMA. *Abdicauit quidam filium. Ille tacuit. Fortiter
 fecit Petrus pro premio ad patrem reditum. Pater contra-
 dicit. Pater postea fortiter fecit. Petrus ad se filij reditum. Fi-
 lius contradicit.*

CONTRA FILIUM. Ego fortior sum, post tuam pu-
 gnā pugnaui, post meam vicimus. Reuertere, di-
 gnā domum te feci. Isti oculi mei sunt, istæ manus meæ
 sunt, ista contumacia mea est. Si mereor præmium,
 mihi date: si non mereor, isti suum reddite. Ego, in-
 quit, eadem lege præmium non accepi. Hoc est vnde
 abdicatus es. Puras nihil inter te & patrem interesse? post
 tam similia opera, si tantum commilito esses, me pa-
 trem adoptare debueras. Admoneo te iuuenis. hoc
 præmium qui reculauerat, petit. Timeo, inquit, ne
 iterum abdicet. Commissurum me putas, vt iterum

rogem? Bello grauiore pugnaui, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant. Ille annos suos exercuit, ego vici meos. Tu fregisti bellum, ego sustuli. Quanta exhortatione iuuentum fui senex fortis! Vtrique nostrum præmium redidite. Militaui senex: militaui exanguis: militaui qui iam vicarium dederam. Vterque nostrum cum rogatur, fastidit: cum relinquitur, rogat. Quid nos suspicari cogis, quod non vis in paternam domum venire? Turpe erat virum fortem, nisi à patre coacto, non recipi.

PARS ALTERA. Quid me captiuum ex libero cupis? Quid ignominia subicis virum fortem? Quid efficis, vt possim abdicari? Meus, inquit, es filius. Quid opus est præmio si tuus sum?

CONTROVERSIA VI.

Pater naufragus diuitis socer.

LEX RAPTA RAPTORIS AVT MORTEM, AVT IN-DOTATAS NVPTIAS OPTET. Thema. *Diues pauperem de nuptiis filia interpellauit. tertio. Ter pauper negauit. Profectus cum filia naufragio expulsus est in diuitis fundum. Appellauit illum diues de nuptiis filia. pauper tacuit, & fleuit. Diues nuptias fecit. Redierunt in urbem. Vult pauper educere puellam ad magistratus. Diues contradixit.*

CONTRA DIVITEM. Educaur ad magistratus puella, quid times? Certè vxor tua est. Queri nec de morte poteris, si hanc puella maluerit. Nemo vnquam raptor serius petiit. Vt litus agnouit naufragus in altum nataui. Quid times, si exorasti? Accessit ad me primum. Filiam tuam ducere volo, inquit. Non fleui. tunc enim licuit negare. Nuptias filia, tanquam naufragium meum fleui. Naufragus plus de siltore queror. Inter naufragium quidem & nuptias, ne vna quidem nox interfuit. Differat nuptias, dum flere sacer desinat. Putat me iam filiam commississe sibi, cum hic necedum se committat vxori? Lacrymis inter verba manantibus venio: talis & in nuptiis filia fui. Si rapta est, cur optionem recusas? Si vxor est, cur times? Loquor vbi primum licet. Procul à conspectu reliqueram patriam, nondum tamen possessionem diuitis præterieram. Subito fluctibus inhorruit mare, & discordes in perniciem nostram flau-

re venti. demissa est nox cœlo, & tantum fulminibus dies redditur: inter cœlum terramque dubij pependimus. Adhuc tamen bene, iudices, nauigauimus. naufragium maius restat in litore. Erat in summis montium iugis ardua diuitis specula. Illic iste naufragiorum reliquias computabat; illic vœtigal infelix, & quantum sibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filia, cum adhuc pulsaret aures meas fluctus. feci quod debui, & captus & naufragus, inimico stuprum lacrymis negavi. Delicatus diues, qui etiam inter naufragia amare potest. Matrimonij celebritatem remoti angulo ruris abscondit. ibi fecit nuptias, quo nemo nisi naufragus venit. Lacryma est indicium inoptatae rei. lacrymae pignora sunt nolentium, & repugnantis animi vultus index. Nemo vnquam quod cupit deslet. Lacrymae coacti doloris intra præcordia, & intolerabilis silentij eruptio. Sic ille qui super cinerem deslet patrimonium, odit incendium: sic qui naufragium deslet, maria detestatur. Fletus humanarum necessitatum verecunda execratio est. Tuæ nunc sunt partes puella. discedo: & quod prius feci, taceo. Si nupta es, habes quod optes: si viuita, quod imperes.

PARS ALTERA. Naufragum duo sacratissima inter homines exceperunt, hospitium & affinitas. alterum præstiti, alterum etiam rogavi. Oblatas conciliante fortuna nuptias, quod erat amantis, sapius rogavi: quod festinantis, non distuli. Quid hic raptoris est, nisi quod indotatam duxi? Errat socer, qui putat mihi cariorem futuram puellam, si me potuerit occidere. Quid enim mihi superest? preces meæ quas toties adhibui, an istius lacrymae quas moui? Nihil mihi inimicus obicere potest præter matrimonium. Magnus est amor, qui ex misericordia venit. Fundebamus lacrymas ex poenitentia dissidij prioris. nec plura aut me proloqui, aut istum respondere passæ sunt mentes gaudiis occupatæ. Nulla integritas tantum sibi, etiam explorata, confidit, vt causam velit dicere. Si interrogaueris filiam, partem legis amputaturus es: si non interrogaeris, legem. Si genero vitam daturus esset, etiam innocentiam reliquisset. Quæritis, quid dum fieret, fecerit? Non negavit, & solebat negare. Si nollet mortem, optaturus est? Non enim potest eas partes legis desiderare, quas habet.

EX LIBRO NONO
CONTROVERSIARVM
DECLAMATIO I.

Cimon ingratus.

LEX ADULTERVM CVM ADULTERA QVI DEPRE-
HENDERIT, DVVM VTRVMQVE INTERFICIAT, SI-
NE FRAUDE SIT. INGRATI SIT ACTIO, *Miltiades*
perulatus damnatus, in carcere alligatus, decessit. Cimon filius
eius, ut eum sepeliret, vicarium se pro patris corpore dedit.
Callias diues sordide natus, redemit eum à Republica, & pec-
uniam soluit: ei que filiam collocavit. Ille deprehensam in
adulterio, deprecante patre, occidit uxorem. Ingrati reus est.

Contr. 1. lib. 9.

DECLAMATIO. Adulterium mihi carcer est. Ferrum
mihi à lege traditum, ad vindictam pudicitiae proiciam.
Perdidisti pecuniam Callia, si tales solvisti manus. Non
potest generosus animus contumeliam pati. Hoc inter-
est inter fortunam patris & filij, quòd illius calamita-
rum exitus fuit carcer, mearum initium. Unus Miltia-
dis, census inuentus est Cimon filius. Redemptus Cimon
redemptoris felicitas est. Reddam beneficium, cum tam
honestum desideraveris, quam dedisti. Ego adulteros di-
mittam? quid aliud facerem, si adhuc alligatas manus ha-
berem? Quid? tu poenam putas pro Miltiade alligati? Ma-
gnum uterque beneficium dum damus, recipimus: ego,
quòd Miltiadem redemi, tu, quòd Cimonem. Turpissimum
duxi, ab eodem dimitti & adulteros & Cimonem. Ego sum,
qui referte gratiam, ne mortuis quidem desino. Ita mihi
veros habere liberos contingat, quod quantum sit Miltia-
des expertus est. Dignus erat Callias talem genuisse, qua-
lem redemit. Dic nunc. Ego te carcere exemi: cui respon-
deam, Ego me carceri tradidi. Nunquam fiet, ut melius
actum putem, quòd à Callia redemptus sum, quam quòd
pro Miltiade alligatus. Ego me à te redemptum putabam:
emisti me filiae tuae, Calliae filiam duxi, hanc tibi pater,
dum

dum ingratus esse nolo, iniuriam feci. Non possum ob id damnari, quod lege factum est. Beneficium est, quod totum eius causa præstatur, in quem confertur. Vbi aliud ex eo quis sperat, aut præparat, non beneficium, sed consilium est. Summo te dedecore liberaui inuitum, redemisti me, & tu non rogantem. Habes Virginios, & quicumque vitiatas filias vel clauerunt, vel occiderunt.

PARS ALTERA. Duo beneficia dedi: & redemi, & ei filiam collocavi. Obiicio tibi, quòd uxorem passus es adulteram fieri, quòd non custodisti, quòd moratus es, dum superueniret pater, spectator suæ calamitatis. Ego non expectaueram, donec rogores. Molestè ferebas locerum dici Calliam. Mores paellæ non tantum passus es in vitia labi, sed ipse impalisti: nactus occasionem non omisisti.

EXTRA. Hic color & GALLIONI, ET LATRONI, ET MONTANO placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumeliosè, in redemptorem, in focerum infelicem. Multas quæstiones rhetorici & poëtæ Romani à Græcis dictas non surripuerunt, sed & prouocauerunt. Thucydidis sententia est: *Δεν αὐτὸς αἰ δὲ ἀρετῆς οὐκ ἔστιν ἄλλο καὶ τοιοῦτον τοῖς ἑλλήσιν ἀγαθόν τι γινώσκουσι.* Sallustius: Res secundæ mirè sunt vitiis obtentui. Sic cum sit præcipua in Thucydide virtus breuitas, hæc eum Sallustius vicit, & in suis eum castris cæcidit. Nam in sententia Græca tam breui habes quæ saluo sensu detrahas. deme vel *οὐκ ἔστιν ἄλλο καὶ τοιοῦτον*, deme *ἑλλήσιν*, constabit sensus, etiam si non æquè comptus, æquè tamen integer. At ex Sallustij sententia, nihil demi sine detrimento sensus potest. T. autem Lilius tam iniquus Sallustij fuit, ut hæc ipsam sententiam, & tanquam translata, & corruptam, dum transferretur, obiiceret Sallustio: nec amore Thucydidis facit, ut illum præferat, sed laudat, quem non timet: & facilius putat à se posse Sallustium vinci, si ante à Thucydide vincatur.

DECLAMATIO II.

Flaminius in cæna reum puniens.

MAIESTATIS LÆSÆ SIT ACTIO. *Flaminius prætor inter cœnā à meretrice rogatus, qua aiebat nunquā se*

vidisse hominem decollari, unum ex damnatis occidit. Accusatur laesa maiestatis.

Contr. 2. lib. 9.

DECLAMATIO. Obiicio luxuriam, histrioniam, iocos. An in conuiuio nihil aliud nisi occiditis? Vni fortasse osculo donauit homicidium. Cœnari carnifices manus abluunt. Non inquiero in totum annum: vna nocte contentus sum. Facilius est, vt qui multa meretrici dederit, homicidium neget; quàm vt qui homicidium dederit, quicquam negarit. Seiuum si verberare voluisses, extra conuiuium abduxisses. Contactam sanguine humano mensam, strictas in triclinio secures, quis credat ista concupisse meretricem, vel fecisse prætorem? Virgæ promuntur, & ante mensam deòsque crudelitatis víctima trucidatur. Me miserum, Romani imperij terrore lufisti. Legi potius, quàm scorto cadat. Exsurgite Bruti, Horatij, Decij, & cætera imperij decora. Vestris fascibus, securibus vestris iam puellæ iocantur obscœna. In eo quod sub prætextu publicæ maiestatis agitur, quicquid peccatur, maiestatis actione vindicandum est. Percussurus lictor ad prætorem respicit, prætor ad meretricem.

PARS ALTERA. Si legatus falsa mandata affert, sic audiuntur, tanquam illa populus Romanus dederit. Imperator scædus percussit, videtur populus percussisse Romanus, scædere continetur. Nunc nec viribus quicquam populi detractum est, nec opinioni. At ex te cæteros æstimant. Et ante hunc alij fuerunt, ex quibus æstimari possunt. Nemo adscribit vrbibus vitia singulorum. Obiiciunt, quòd damnatus perierit meretrici, & postulant prætorem perire damnato. Libido omnis intra meretricem est, crudelitas intra carcerem. Multa populus Romanus in suis imperatoribus tulit: in Manlio impotentiam, à quo & filius & victor occisus est: in Sylla crudelitatem: in Lucullo luxuriam: in multis auaritiam. Non putauì ad rem pertinere, vbi aut quando periret, qui perire deberet. Occisus est: quis damnatus, vbi? in pratorio: quo tempore? Est enim tempus, quo noxius perire non debeat?

EXTRA. Quædam controuersiæ sunt, in quibus factum defendi potest, excusari non potest. Non speramus vt Flaminium iudex probeat, sed vt dimittat. Ita que sic agere debemus.

bemus, tanquam pro facto non emendato, sed non scelerato. TITVS LIVIVS de oratoribus. qui verba antiqua & fordida consecrantur, & oratoris obscuritatem, seueritatem putant: tamen in his etiam si minus est insania, minus spei est. Illi qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus & corporis. Semper ad sanitatem proclivius est, quod potest detractione curari: illi succurri non potest qui sinitur & insanit, & deficit. Murchedius dixit tetra colon. Setuiebat forum cubiculo, praetor meretrici, carcer conuiuio, dies nocti. Nouissima pars sine sensu dicta est, vt expleretur circuitus. suam enim sensum habet, Seruiebat dies nocti? Hanc ideo sententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus huius generis sententiis, curamus vt numerus constet, non curamus vt sensus. Omnium autem corruptarum sententiarum exempla de industria pono: quia facilius & quid imitandum, & quid vitandum sit, docemur exemplo.

DECLAMATIO III.

Expositum repetens è duobus.

PER VIM METVMQUE GESTA, NON SINT RATA. PACTA CONVENTAQUE LEGIBVS FACTA, RATA SINT. EXPOSITVM QVI AGNOVERIT SOLVTIS ALIMENTIS RECIPIAT. *Quidam duos expositos sustulit, & educavit. quarenti patri naturali pollicitus est se indicaturum ubi essent si sibi alterum ex illis dedisset. Pactum interpositum est. reddidit illi duos, repetit vnum.*

Contr. 3. lib. 9.

DECLAMATIO. Cùm alienis diuidemus liberos, quos non diuidimus cum matribus? Vtrumque genui, vtrumque desideravi, pro vtroque pactus sum. Vna nati sunt, vna expositi, vna educati redditi distrahuntur. Distraxit illos fortuna aliquando à parentibus, nunquam ab ipsis. Duos expositi, quia alterum eligere non poteram. In auctionem fratres productos quamuis hostilis hasta non diuidit. Plus quiddam est geminos esse, quam fratres. perdit vterque gratiam suam, nisi cum altero est. Ignoscat retinenti meos, cum ipse concupiscat alienos. Agnitio diuidet, quos iunxit

etiam expositio? Omnia pro filio paciscor, præter filium. Pactus sum fletus, tremens, tanquam cum exponerem. Mihi tunc vis & necessitas erat. non enim poteram inuenire filios, nisi alterum promississem.

PARS ALTERA. Vtrumque potestis ex hoc iudicio patrem dimittere. Liberis hic carere consuevit: & cum vnum accipero, necesse est torquear. duobus assueui. Vim vocas, quæ te patrem fecit? Ego sustuli, ego educaui, ego reddidi. iste electurus est. In ista vi duos filios perdidit. Lex arma, & vincula & vltimum periculum complectitur.

EXTRA. IN SABINVM CLODIVM, VNO die & Græcè & Latinè declamantem, multa vrbane dicta sunt. Dixit HATERIVS quibusdam querentibus, quòd pusillas mercedes acciperet cum duas res doceret: Nunquam magnas mercedes accipere eos qui hermeneumata docerent. MOECENAS dixit: *Tυδεειδης δ' ουκ αυ γυμνως παρτεγειται μιναι.* CASSIVS SEVERVS ab auditione eius rediens, interrogatus quomodo dixisset, respondit, *Μαλε ηγη ημευαλς.*

DECLAMATIO IV.

A filio in arce pulsatus.

LEX QVI PATREM PVLSAVERIT, MANVS EI PRÆCIDANTVR. Tyrannus patrem cum duobus filiis in arcem accessit, imperavit adolescentibus, ut patrem caderent. Alter ex his præcipitavit se, alter cecidit. Post in amicitiam tyranni receptus est. Occiso tyranno præmium accipit. At reus sit casu patris. Petuntur eius manus pater defendit.

Contr. 4. lib. 9.

DECLAMATIO. Felicior essem, si plures reos defenderem. Præcidetis tyrannicæ manus. Quid hoc est? integre tyrannus iacet. Tam necesse fuit patrem cedere, quam spoliare templa, virgines rapere. O quantum debemus istis manibus per quas iam nihil necesse est. Tales fuerunt, ut ex his posset tyrannum alter contemnere, alter occidere. Præcipitasti te fili. hoc non est patri parcere, sed tibi. Dura fili. in tyrannum tibi per patrem eundum est.

ex filiis meis probatis? alter se occidit, alter tyrannum. Suspensas leuiter ad mouebat manus, filius simulabat ictus, pater gemitus. Necessitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium. Hæc excusat Saguntinos, quamuis non cæciderint patres, sed occiderint.

Si nec iste cæcidisset, ille me fratri reliquerat, hic tyranno. In lege, inquit, nihil excipitur. Sed multa licet non excipiantur, intelliguntur. Et scriptum legis angustum, interpretatio diffusa est. Quid? interest lege excipere, ne fraudi sit ei qui per insaniam patrem pulsauerit: cum illi non supplicio, sed remedio opus sit. ne puniatur infans, si pulsauerit patrem. Hoc qui cogente tyranno fecit, ipso fuit inferior vapulante. Non est impudica, quæ accersita est à tyranno, non est sacrilegus sacerdos, qui deorum immortalium dona suis manibus pertulit ad tyrannum. Patre iubente fecit: nec cæcidit ipse, sed paruit. Vltio cæsi patris, nullius est, nisi patris. Si à quolibet alieno cæsus essem, & iniuriarum agere nollem, nemo nomine meo ageret. Nunc nihil interest. Pœna maior est eius qui cæcidit, ius idem eius qui cæsus est.

PARS ALTERA. Tandiu cæcidit patrem donec placeret tyranno satelles. Pro Repub. inquit, feci. Idem & Reipub. imputas & tyranno. Habuisti quod iactares tyranno. Frater maluit mori, periit, ne parricidium faceret, aut videret. Cæsus, inquit, pœnam dimitto. Mirarer, nisi pro tam bono patre fuisset, qui mori velleret. Pater, inquit, voluit, sed frater noluit. Pater, inquit, voluit. Ita tu non tantum tyranno, sed etiam patri dignus visus es parricidio. Cæcidisti patrem, cum & legem nosses, & fratrem.

EXTRA. Ab Oppio proconsule, cum quo in Cretam SABINVS ierat, in theatro Græci postulare cœperant, vt Sabinus maximum magistratum gereret. Mos autem est, barbam & capillos magistratui Cretensium submittere. Surrexit Sabinus, & silentio manu facto: Hunc magistratum, inquit, ego Romæ bis gessi. bis enim reus causam dixerat. Græci non intellexerunt, sed bene precati Cæsari, petebant, vt illum honorem Sabinus tertio gereret. Idem cum reus rogaret, vt in lautumias transferretur: Non est, inquit, quemquam vestrum decipiat nomen lautumiæ: illa animo meo lauta res est. Iq-

cabatur in miseris ac periculis suis, in quibus iocari eum non debuisse, quis nescit? potuisse, quis credit?

DECLAMATIO V.

DE VI SIT ACTIO. *Quidam duos filios sub nouerca amisit, dubiis crudelitatis & veneni signis. Tertium filium auus maternus rapuit, qui ad visendos nepotes agros non fuerat admissus. Quarenti patri per praconem, dixit apud se esse. Accusatur.*

Contr. 5. lib. 9.

DECLAMATIO. Habui filiam, quamuis vnus filius superfit, fecundam: apud me nutriatur sine. Quid times? ne non admittare, cum veneris? Non quæris filios, quos perdidisti: quem non perdidisti, quæris. Pater à me vnum repetit, ego duos à patre. Plus habeo quod auo, quam quod reo timendum sit. Veni ad ægrotantes nepotes: admissus non sum: hæc vera vis fuit. Nulla vis est, quæ arma, pugnam, vulnera non habet. Describe istius comitatum, tumultus: vnus est & vnus senex. Rapuisti, inquit, filium meum. immo nepotem meum sustuli: immo venientem non potui excludere. Si cuius obsessam latronibus armata manu coniugem, liberòsque rapuisset. Quod viuunt puer, beneficium erit meum. Et medici alligant, & corporibus nostris vi medentur. Non potest mecum agere, tanquam cum alieno. Habet sua iura natura. Et hoc inter patrem & auum interest, quod auo seruare licet suos, patri & occidere. Quæ est ista tam sera pietas, tam praepostera? quætere tuos à tertio incipis. Quisquis puero fauit, ne inueniretur optauit.

PARS ALTERA. Non vt nepotem seruaret, fecit, sed vt infamaret vxorem veneficij, me veneficæ mancipatum. Cum socero mihi, Indices, ne viuam quidem priore vxore, conuenit: mortua vero, inimicum professus. Languente puero cum vociferatione & conuulso, auspicans, quicquid accidit, venit, qui ad sanos nepotes nunquam antea venisset. Non admisi: & tunc enim vidi rapturum.

EXTRA.

EXTRA. Habet hoc MONTANVS vitium. sententias suas repetendo corrumpit. dum non est contentus vnā rem semel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Propter hoc solebat Montanum SCAVRVS inter oratores Ouidium vocare. Nam & Ouidius nescit, quod bene cessit, relinquere. Cum Polyxene esset adducta tumulto Achillis immolanda, Hecuba dixit:

— cinis ipse sepulsi

In genus hoc pugnat.

Poterat esse contentus, adiecit:

— Tumulo quoque sensimus hostem.

Neque hoc contentus, adiecit:

Æacida fœcunda fuit.

Aiebat Scaurus, non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quā scire dicere.

DECLAMATIO VI.

Filia conscia in veneno priuigni.

LEX VENEFICA TORQUEATUR, DONEC CONSCIOS INDICET. *Quidam mortua uxore, ex qua habebat filium, duxit aliam, & ex ea filiam sustulit. Veneficij damnata, dum torqueretur, dixit consciam puellam. Petitur ad supplicium puella. Pater defendit eam.*

Contr. 6. lib. 9.

DECLAMATIO. Non prodesset tibi puella, quod te admauit frater, nisi mater odisset. Nefanda mulier, etiam filix nouerca, ne mori quidem potuit, nisi & occideret. In gladiatoribus quoque conditio dura victoris est, cum moriente pugnantis. Nullum magis aduersarium timeas, quā qui viuere non potest, occidere potest. Concitatissima est rabies in desperatione, & morte vltima in furorem animus impellitur. Quædam feræ ipsa tela commordent, & in mortis auctorem per vulnera ruunt. Gladiator quem armatus fugerat, nudus insequitur: & præcipitati non quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit. Naturali quodam deploratæ mentis affectu, morientibus gratissimum est commori. O mendacium simile veneficio! dum nouercæ meminit, matris oblita est. Peto, ne

quia filium vindicaui, filiam perdam. nisi succurritis, nouerca vicit, ego victus sum. ne inter supplicia quidem desinit occidere. Profit apud vos puella, quod pater eam laudat: proflit, quod mater accusat. Conscia, inquit, est filia. Ego torqueri cepi, nouerca torquere. Habui filium talem, vt illum amare posset nouerca, nisi in eam incidisset, quæ odisse etiam filiam posset. Seruus furti tortus Catonem consciuum dixit. Vtrum plus tormentis creditis, an Catoni? Quod nouerca tam sero, puella tam cito? In hoc veneficij pœnas dabat, vt accusationis exgeret.

PARS ALTERA. Quasdam ferarum catuli cum rabie nascuntur: venena à radicibus statim pestifera sunt. Quid illa quæ fratrem in moram sequentis patris sparsit? habes exemplum, quod & sorori conueniat & virgini. Nouerca in hoc priuigno dedit venenum, vt filia sola heres esset: idcirco adhibuit & consciam.

EX LIBRO DECIMO CONTROVERSIARVM

DECLAMATIO I.

Lugens pauperis filius diuitem sequens.

INIURIARVM SIT ACTIO. *Quidam cum haberet filium, & diuitem inimicum, occisus, in spoliatus inuenitus est. Adolescens sordidatus sequi diuitem cepit. Diues eduxit eum in ius, & postulauit, vt, si quid suspicaretur, argueret. Adolescens ait: Accusabo, cum potero: Diues petens honores, repulsus est. accusat iniuriarum pauperis filium.*

Contr. l. lib. 10.

DECLAMATIO. Gratijs diuiti, quod quos odit, iam reos facere contentus est. Non ambulabis, inquit, eadem via, non calcabis vestigia mea, non offeres delicatis oculis sordidam vestem, non flebis, me iuuito, non tacebis, perieramus, si hic magistratus esset. Quod sordidatus fui, luctas est: quod fleui, pietatis: quod non accusaui, timoris: quod repulsus est, vestrum est. Honores patre meo viuo nunquam petiuit. Vitianna me meum sequitur. taceo.

Vji.

Utinam hoc vitium habuisset & pater. Quando vobis non sordidati sumus? Accusa, inquit, pauper diuitem. Ambulare mihi arbitrio meo non licet. Accusa, inquit, reum perage, perora. quis accusare sic loquentem potest? Cur, inquit, me sequeris? aliud ergo pauperes iter, aliud diuites habent. Quisquis percussor fuit, quasi diues spolia contempsit. Mortuo patre meo: metuo enim, ne quis se laedum putet, si dixerò occisum, Sordidatus, inquit, sis. Quid aliud facere possum, occisi pauperis filius? Quid accusanti fecisset, qui prosequitur tacentem? Quare, inquit, sequeris me? ut aliquando miserearis mei, ut desinas afflictam domum persequi. Eum accusatorem habeo qui se non esse reum miratur. Cur, inquit, non agis? Quia adeo non metuis, ut cogas. Sordidatus sum. Quod reo licet, lugenti non licet? An ne lugebo quidem, quem vindicare non possum? Non erat in illo praeda, quam grassator appeteret. erat summa virtus, contumax aduersus diuitiarum fastidium innocentia. Hæc ab inimico petita sunt spolia. Quis eadem machinatus est? Scire non possum: quod dissimulari non potest, scio quis optauerit. Et tu diues inimicus es: & ille in spoliatus inuentus est. non est cur accusem, sed est cur suspicer.

PARS ALTERA. Ut scias te inuidiam mihi facere, cum dixissem, Accusa me: non negasti, sed respondisti, Accusabo cum potero.

DECLAMATIO II.

Vir fortis non cedens forti.

VIRO FORTI PRÆMIUM. SI PLURES FVERINT, IUDICIO CONTENDANT. Pater & filius fortiter fecerunt. Pater petit à filio, ut sibi cederet. ille noluit. iudicio contenderunt. vicit patrem. petit premio statuas patri. Abdicatur. C. D.

DECLAMATIO. Quem optem iudicij huius euentum nescio, cum crimen meum sit, vicisse. Patriæ iudicium habeo, patris perdidit. Patrem in acie vidi, pugnaui cum exemplo. Iudicium vocatur: quo pater & filii spolia contulimus. Vici, non filius patrem, sed iuuenis senem. Ego vici. sed omnes gratulati sunt patri. Cogitavi

Horatium Etruscas acies corpore suo submouentem, cogitanti Decium, qui nec ipse patri cessit. Pugnanti non tantum imperatori, sed etiam patri. Auidus sum gloriæ, hoc si vitium est, paternum est. Pudeat pater, si te vicit filius abdicandus. Ego præmium habeo: tu & præmium, & virum fortem. Virtutes nostræ silentio præterissent: illustratæ sunt, dum conferuntur. Iudicauerunt non quod erat, sed quod te malle credebant. Honor ad vtrumque peruenit: alter præmium habet, alter percipit.

PARS ALTERA. Nolo habitare cum aduersario meo, non capit idem contubernium, victum & virum fortem, Statuam. inquit, tibi posui. imò ne possum vnquam me victum obliuisci, ignominiam meam in æs incidisti.

DECLAMATIO III.

Demens quòd mori filiam coegerit.

DEMENTIÆ SIT ACTIO. Bello civili quadam virum secuta est, cum in diuersa parte haberet patrem, & fratrem. Victis partibus suis, & occiso marito, venit ad patrem, à quo reiecta, ait patri: Quemadmodum vis tibi satisfaciam? Ille respondit: Morere. Suspendit se ante iannam eius. Accusatur pater à filio dementia.

DECLAMATIO. Sic sibi satisfieri, ne victor quidem voluit. Nullum fuit in proscriptione mulieris caput. Inquinasti filia sanguine penates, quanquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad se Pompeij caput Caesar fleuit: & hoc illi propter filiam præstitit. Quemadmodum vis satisfaciam tibi? Hoc ipso satisfacisse puella debuerat: adeo & in maritum, & in patrem pia: vt alterum vsque ad mortem secuta sit, & alteri morte satisfecerit. Periculosè offendo patrem qui nescit ignoscere. Morere, quid aliud meruerat, si satisfacere noluisset? Defendisti Ligarium Cicero, quam leue iudicasti crimen, de quo confessus es! Ante ipsum domus limen extinctus est: ne dubitari posset, marito perisset, an patri. Meruerat, inquit, accusas etiamnum: Et certe iam tibi satisfactum est. Secutus est gener diuersas patres, vxor suas.

Optima

Optima ciuilibus belli defensio obliuio est. Morere, inquit, Etiam quibus animaduertere in damnatos necesse est, non dicunt, OCCIDE: non MORERE: sed, AGE LEGE. crudelitatem imperij verbo mitiore subducunt.

PARS ALTERA. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Multa potes iam dementiae signa colligere; non potes patrem propter verba damnare. Animaduertit Manlius in filium, & victorem quidem: animaduertit Brutus in liberos non factos hostes, sed futuros. vide an sub istis exemplis patri fortius liceat tantum loqui. Contumaciter rogauit, quemadmodum & perit. nihil agnouit filiae, nihil victae. non misit ad patrem fratrem. An etiamnum irascitur fratri? Cur me solum rogat, cum duabus satisfacere debeat? Victor, inquit, cito exoratus est. Facilius est ignoscere bello, quam parricidio. Etiam morte patri quaesiuit inuidiam. Perisse propter patrem dicitur mulier, quae virum habuit, propter quem mori posset.

DECLAMATIO IV.

Mendici debilitati.

REIPUBL. LASE SIT ACTIO. *Quidam expositos elocabat, & debilitatos mendicare cogebat, ut sibi mercedem referrent. Accusatur lasa Reipub.*

Contr. 4. lib. 10.

DECLAMATIO. Factum est, ne liberos patres aut agnoscant, aut recipiant. Vectigalis isti crudelitas, eo magis, quod omnes praeter istum misericordes sumus. effectum est, ut nihil esset miserius expositis, quam tolli: parentibus, quam agnoscere. Alterius comminutas scapulas in deforme tuber extundit. Produc familiam tuam. Volo nosse illam humanarum calamitatum officinam. Sua cuique calamitas tanquam ars assignatur. Intuemini illi erutos oculos, illi effractus pedes. Quid horrescitis? sic iste miseretur. Nouum monstrum: integex alitur, debiles alur. Perissent, inquit, ita non infelicius supersunt? Perissent, inquit. interroga patres, vtrum maluerint. Quanti ex his viri fortes, quanti tyrannicidae, quanti futuri sacerdotes?

Num incredibilia loquor? Ex hac fortuna origo Romane gentis apparuit. Plus acceptum crudelitati, quam expentum misericordiae refert. Expositos alucrunt etiam teræ, satis futuræ mites, si præterissent. Quorum cum vbique audiantur preces, in sua tantum causa cessant. Abscissa est illis lingua, & est rogandi genus, rogare non posse. Miseri omniū, iudices, quorum singulorum misereri solentis. Istis nos vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negauimus, quod tibi daturi erant? Res indignissima: cum tam crudelis sit, misericordia publica uiuit. Exurgite miseri, & hodie uobis primum rogatæ. Tibi, inquit, quotidiana captura non constat. apparet te nondum satis miserum uideri. Occurrunt nuptiis dira omnia, satis publicis auspicia feralia. Et diebus in hilaritatem dieatis semianimes isti greges oberrant. Alunt istum, qui se alere non possunt. Non est qui rogare nesciat, solet etiam docere. Non habes tot membra, quot debes. Ergo tu eum de publica misericordia cogitares, tam crudelis esse potuisti? Miseros, qui sic rogant, miseriore, qui sic rogantur! Omnes omnibus stipem conferunt, dum quisque timer, ne filio neget. Effecisti ut maius esset malum educari, quam exponi. Timebantur feræ atque serpentes, & inimicus tenetis artubus rigor, inopia quoque: inter expositorum pericula non numerabamus educatorem.

PARS ALTERA. Debilitasti, inquit, plus illis patres nocuerunt. Quid uidetur lanista? qui iuuenes cogit ad gladium: & tamen non accusatur læsæ Reipubl. Quid leno? qui stuprum pati cogit inuitas: nec Reipubl. læsit. Ergo reum non laudari desidero, sed absolui. noceat hoc illi cum peret honores. Potest enim aliquis & non esse homo honestus, & esse innocens reus. Ut illis mutuum ablatum sit, uita reddita est. Reipubl. læsæ non potest agi eorum nomine qui extra Reipubl. sunt. Egens homo, & qui ne me quidem alere, nedum alios possum, sustuli relictos: quibus non iniuria fieret, si aliquid detraheretur; sed beneficio cederet, si uita seruarietur. Faciant inuidiam, dicant illos per me miserè uiuere, dum fateantur per me uiuere. Vnius misericordia uiuunt, omnium aluntur. Mirum est, uacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter mendicos agat. Ciuitatis istius princi-

pes diuitias suas exercent contra naturam: excisorum greges habent: exoletos suos, vt ad longiorem patientiam impudicitiae idonei sint, amputant: & quia ipsos pudet viros esse, id agunt, vt quam pauci viri fiant. His nemo succurrit delicatis & formosis debilibus. Curatis quis ex solitudine infantes auferat, perituros nisi auferantur: non curatis, quod isti beati solitudines suas ingenuorum ergastulis excolunt, & miserrimorum iuuenum simplicitate decepta, speciosissimum quemque, ac maximè idoneum castris, in ludum detrudunt.

DECLAMATIO V.

Parrhasius & Prometheus.

REIP. LESA SIT ACTIO. *Parrhasius pictor Atheniensis, cum Philippus captiuos Olynthios venderet, emit vnum senem. Athenas perduxit, deinde torsit. Ad exemplar torti, Prometheum pinxit. Olynthius in tormentis periit. illud in templo Minerua tabulam posuit. Accusatur lesa Reipub.*

Cont. 5. lib. 10.

DECLAMATIO. Senex abstractus à liberis super exusta patriæ cinerem stetit. ad figurandum Prometheum, satis tristis est. Nemo vt naufragum pingeret, meruit hominem. Vltima Olynthij precatio fuit: Redde me Philippo. Seruus, inquit, meus fuit. putes Philippum loqui. Eadem Mineræ fugimus tãquam castra Macedonum. Parum, inquit, tristis est. Aliquis Olynthius parum tristis est? Vis Parrhasi tristem videre? duc illum ad Olynthum iacentem. Scis certe, quàm tristem emeris. Olynthus urbem aperuimus, templum præclusimus. Nemo Olynthius tortus esset, si omnes illos Macedones emissent. Torqueatur. hoc nec sub Philippo. Moriatúr. hoc nec sub Ioue. Sic iste hospitalis Olynthio fuit. Hoc est Promethea facere, non pingere. Emi, inquit, immo si Atheniensis es, redemisti. In isto templo pro Olynthiis vota suscepimus. Ille carnifex Græciæ istum tamen non amplius quàm vendidit. Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe cõfectus, & tam tristis quàm si iam tortus esset. Quæcumque præco viderat stentem, agnoscebat emptor

rem. Vereor ne quis cum audierit Olynthij verbera, tormenta, ignes, me queri de Philippo putet. Si isti creditis, iratum Iouem imitatus est. si nobis, vicit iratum Philippum. Tantum patiendum est pingente Parrhasio, quantum irato Ioué. Miserrime senex, aliquis forte ex seruis tuis felicius feruit. Si ad fuscurendum profectus es, quæror quòd vnium emisti: si ad torquendum, quæror quod vltimum. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus. Dubium est inter ista, Parrhasius studiosius pingat, an ille sæuiat. Produciuntur respiciens patriam senex. Placuit Parrhasio vultus infelix. Habuit autem aliquid Olynthius Promethei simile, & ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum: officina hæc pictoris, an Philippi est?

PARS ALTERA. Nunquam vnus malo publica fama corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium, quàm vt labefactari tormentis captiui possit. Læstisti, inquit, Remp. quòd hanc picturam in templo posuisti. lædunt Rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui aliquid adiciunt. Peccauerunt ergo recipiendo tabulam, & sacerdotes. Cur autem non reciperent? deorum crimina in templis picta sunt. Multum semper artibus licuit. Medici vt vim ignotam morbi cognoscerent, viscera hominum resciderunt.

DECLAMATIO VI.

Fur accusator prodicionis.

INIURIARVM SIT ACTIO. FUR CONCIONE PROHIBEATYR. *Quidam cum diuitem accusasset prodicionis, noctu parietem eius perforat, & scrinium, in quo missæ erant ab hostibus literæ, sustulit. damnatus est diues. Cum concionari vellet accusator, à magistratu prohibitus est. agit iniuriarum.*

Cont. 6. lib. 10.

DECLAMATIO. Id solum sustulit, quod fur reliquisset. nil magis fur timui, quàm ne dominus furtum agnosceret nollet. Ruentem ciuitatis statum, vnus parietis rima suspendit. Profiteor indicium furti mei. ciuitas conscia est. Furtum est, quod timet dominus agnoscere? quod qui perdidit,

didit, supplicium tulit: præmium, qui surripuit? Cui magis permisisses loqui, si eodem tempore & fur venisset & dominus? Mille nauium duces furto Troiam cepistis. Si bene furto euertuntur vrbes, quanto melius liberantur? In forum veni, narraui nocturnam expeditionem meam. Conuenerant omnes, tanquam ad concionem. Cur me submoues ante accusationem: cum nec proditores inag-
diti persant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantissimum pectus, & in exitia nostra semper soci-
citurum, publica fata sopierant. ita etiam ministros eius al-
ligauerat somnus, vt mihi liceret eligere quod tollerem. Diruere mihi videbar hostium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum est. Nemo fur Rempub. cogitat, nihil non licet pro Repub. facere.

PARS ALTERA. Quale illud, dii, spectaculū fuit! con-
posuerat inter se fortuna Reip. furem & proditorem. vt vi-
dit inutile furtum suum, prodidit: vt nobis venderet, quod
nulli poterat. Tam callidus fur, vt etiam proditori posset
imponere. Consilium videri vult infelicitatem furti sui.
Lex quæ nocturnum furem occidi quoquo modo iubet,
non de damnato tantum, sed de fure loquitur. Quid hoc
vitium, nec immeritò: non multum abest à proditore. Su-
stulit quod non elegit, sed quod illi fatum publicæ felici-
tatis obiecit. Vno tempore & proditorem nobis ostendit,
& furem, qui diuitem compilare mallet, quàm damnare.
Effregit domum manu suspensa, elusit illum. non tunc pri-
mum facit. Sustulit non quod voluit, sed quod potuit. Bo-
no exemplo damnatus est proditor: malo inuentus.

SENECÆ DECLAMATIONVM

FRAGMENTVM.

Quintil. Cap. II. Lib. IX.

NOui verò & præcipuè declamatores audacius, nec
mehercule sine motu quodam imaginantur, vt Seneca
in Controuersia cuius summa est, quod pater filium &
nouercam inducente altero filio in adulterio deprehensos
occidit. *Duc, sequor, recipe hanc senilem manum, & quo-
sumque vis imprime.* Et paulò post: *Aspice, inquit, quodam die*

non credidisti. ego verò non video. nox oboritur & crassa caligo. Habet hæc figura manifestius aliquid, non enim nariari res, sed agi videtur.

EPITAPHIVM M. ANNÆI SENECE.

CVra, labor, meritum, sumpti pro munere honores,
Ite alias post hæc sollicitare animas.
Me procul à vobis Deus euocat. ilicet actis
Rebus terrenis hospita terra vale.
Corpus auara tamen sollemnibus accipe saxis,
Namque animam cælo reddimus, ossa tibi.

M. ANNÆI SENECE
SVASORIVM
SYLLABVS.

- I. **D**ELIBERAT Alexander an Oceanum nauiger.
II. Trecenti Lacones contra Xerxen missi, cum
erecenti ex omni Græcia missi fugissent, deliberant an ipsi
fugiant.
III. Deliberat Agamemnon, an Iphigeniam immo-
let, negante Calchante, aliter nauigari potuisse.
IV. Deliberat Alexander Magnus an Babyloniam in-
eret, cum denunciatum esset illi responso auguris pericu-
lum.
V. Deliberant Athenienses, an trophæa Persica tol-
lant, Xerxe minante reditum se, nisi tollerentur.
VI. Deliberat Cicero an Antonium deprecetur.
VII. Deliberat Cicero; an permittente salutem Anto-
nio orationes suas comburat.
VIII. Deliberat Cicero an sua scripta comburat, pro-
mittente Antonio incolumitatem, si fecisset.

CONTROVERSIARVM INDEX.

LIBER I.

Liberi parentes alant, aut vinciantur.

- I. Duo fratres inter se dissidebant, alteri filius erat: pa-
trius